

ANALIZA UČNIH NAČRTOV OBVEZ
NIHPREDMETOV OSNOVNE ŠOLE
VIDIKAVSEŽIVLJENJSKEKARIERNE
ORIENTACIJE SPOROČILI ANALI
ČNIH ANALIZA UČNIH ANALIZ
OV OBVEZ NAČRTOV NAČRTOV
EDMETOV OBVEZNIHPRED
VNEŠOLEPREDMETOV OSNOV
VSEŽIV OSNOVNE ŠOLE VIDIK
SKEKARIEŽ VIDIKALJENJSKEK
NTACIJVSEŽIVLJENJSKEOR
OROČILIKARIERNEESPRIPO
UČNIH ORIENTACIJE ANALIZA
OBVEZS SPOROČILINACHRTO
ANALIZA UČNIH NAČRTOV OBVEZ
NIHPREDMETOV OSNOVNEŠOLE
VIDIKAVSEŽIVLJENJSKEKARIERNE
ORIENTACIJE SPOROČILI ANALI
ANALIZA UČNIH NAČRTOV OBVEZ
NIHPREDMETOV OSNOVNEŠOLE
VIDIKAVSEŽIVLJENJSKEKARIERNE
ORIENTACIJE SPOROČILI ANALI

mag. Sonja Sentočnik

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski sklad za regionalni razvoj
Kohezijski sklad
Evropski socialni sklad

vseživljenjska
karierna orientacija
nacionalna
koordinacijska točka

Zavod Republike Slovenije
za zaposlovanje

1. UVOD

V zadnjem desetletju se vseživljenjski karierni orientaciji namenja vse več pozornosti tako v Evropi kot drugod po svetu. Velja za bistveno dimenzijo vseživljenjskega učenja, ki služi tako gospodarskim ciljem kot ciljem socialne politike. Potrebo po vključevanju karierne orientacije v izobraževalni sistem med drugim poudarjata dve resoluciji Izobraževalnega sveta Evropske unije (2004¹; 2008²), s čimer naj bi mladim omogočili razvijanje veščin, ki jim bodo v pomoč pri izbiri izobraževanja in poklica, pa tudi pri odločanju za prehajanje med izobraževalnimi programi ter za uspešen prehod iz izobraževanja oz. usposabljanja na trg dela. Kot naslednica lizbonske strategije tudi Evropa 2020: evropska strategija za pametno, trajno in vključujočo rast daje pobude za izboljševanje vstopa mladih na trg delovne sile s celovitim ukrepanjem, ki naj zajema usmerjanje, svetovanje in vajeništvo, pa tudi z vnašanjem ustvarjalnosti, podjetništva in inovativnosti v šolske učne načrte.

V zadnjih letih tudi strokovnjaki opozarjajo na potrebo po večjem poudarku in predvsem po drugačnem vključevanju vseživljenjske karierne orientacije v kurikulum. Watts (2011) to potrebo utemeljuje s paradigmatskim premikom v dojemanju kariere, ki se je zgodil na prehodu iz postindustrijske v družbo znanja. Medtem ko je v preteklosti veljalo, da posameznik kariero izbira, zaradi česar je bilo karierno svetovanje bolj dogodek kot proces, ki se je izvajal na prehodih med zaključki šolanja v smislu povezovanja posameznikovih značilnosti in zmožnosti z izbiro nadaljnjih izobraževalnih oz. zaposlitvenih možnosti, ki so bile na voljo na trgu dela, pa danes na kariero gledamo razvojno. Karierno orientacijo pojmuje kot proces učenja, ki mora biti umeščen v učne načrte in v pouk v smislu podpore razvijanju ustreznih znanj, veščin in odnosa pri učencih, s pomočjo katerih posameznik nato sam oblikuje svojo kariero preko svojih odločitev, izbir, poznavanja sebe in s svojo zmožnostjo presoje.

Watts (2011) navaja utemeljene argumente za integracijo karierne orientacije v učne programe od začetka osnovnošolskega izobraževanja dalje ter opozarja, da umeščanje karierne orientacije v smislu razvijanja zaposljivosti pri mladih ljudeh zahteva spremembe v

¹ Council of the European Union (2004). Strengthening Policies, Systems and Practices on Guidance throughout Life. 9286/04 EDUC 109 SOC 234.

² Council of the European Union (2008). Better Integrating Lifelong Guidance into Lifelong Learning Strategies. 2905th Education, Youth and Culture Council meeting, Brussels, 21 November 2008.

didaktiki in vlogi učitelja. Potrebno je namreč vzpostavljati ravnovesje med poučevanjem kot transmisijo in omogočanjem izkustvenega učenja, v katerem je v središču učenec in njegova aktivna vloga v izgrajevanju znanja. Pomemben del učenja mora postati pridobivanje delovnih izkušenj v sodelovanju z izvenšolskimi organizacijami in delodajalci, pa tudi preko bolj intenzivnega vključevanja informacijske tehnologije in ostalih medijev v pouk.

Medtem ko morajo posamezne države same izoblikovati svoj model umeščanja karierne orientacije v pouk, kot zgled dobre prakse Watts (2011) navaja karierni kurikularni okvir, ki so ga razvili v Avstraliji, za katero velja, da je zasnovala eno najvplivnejših izobraževalnih reform na prelomu tisočletja. V šole ga uvajajo celostno, od prvega razreda osnovne šole dalje, tako da karierna orientacija ni poseben predmet oz. ločena od pouka, ampak je integrirana v predmetnik, s čimer omogočajo učencem postopno odkrivati in razvijati njihove zmožnosti ter ugotavljati njihove interese, talente in značilnosti. Cilji karierne orientacije so razvrščeni v šest korakov, učenci jih usvajajo po načelu postopnosti in po principu spiralnega nadgrajevanja. Cilji so sledeči: (1) odkrivanje močnih področij in nadarjenosti posameznega učenca, (2) raziskovanje sveta dela in učenčevega mesta v njem, (3) osredotočanje na vrednote in interese, (4) uporaba veščin odločanja za načrtovanje učenja in kariere, (5) odločitev za najboljše možnosti in priložnosti in (6) uporaba znanj in veščin za učenje in karierno načrtovanje. Uresničevanje teh ciljev zagotavlja, da učenci sami usmerjajo svojo kariero vse življenje. Snovalci opozarjajo, da morajo biti vsi cilji uresničeni na ustrezni zahtevnostni ravni v vsakem obdobju učenja, ki jih delijo takole:

1. Začetno obdobje,

ki traja od prvega do konca četrtega razreda OŠ, je namenjeno izgrajevanju temeljev, imenuje se stopnja razvoja osebnosti. Cilji karierne orientacije v tem obdobju so pomagati učencem, da spoznavajo sebe, ugotavljajo svoja močna področja in področja rasti, svoje interese in talente, razvijajo svoje zmožnosti, gradijo na svojih izkušnjah in se zavejo vplivov nase ter tako začno razmišljati o svojem mestu v svetu, predvsem v svetu dela, ki ga začno razumevati preko spoznavanja poklicev pa tudi različnih vlog, ki jih imajo ljudje v njihovem življenju.

2. Naslednje obdobje,

traja od petega do osmega razreda, imenuje se stopnja raziskovanja kariernih možnosti. Cilji karierne orientacije v tem obdobju usmerjajo učence v globlje spoznavanje sebe in sveta, predvsem v raziskovanje sveta dela, v tehtanje prihodnjih možnosti za delo (iskanje informacij preko spleta in ostalih medijev, spoznavanje orodij za iskanje izobraževalnih in zaposlitvenih možnosti, pomembnih nacionalnih in mednarodnih spletnih strani, pa tudi kritične presoje njihove verodostojnosti) in razvijanje njihovih zmožnosti odločanja.

3. Zadnje obdobje,

ki traja od devetega razreda naprej, se imenuje vodenje kariere. Cilji v tem obdobju usmerjajo učence v konkretno uporabo usvojenih znanj in veščin, predvsem v izdelavo in prilagajanje kariernih načrtov, s pomočjo katerih naj bi se naučili prevzemati aktivno vlogo v vodenju svoje kariere ob upoštevanju sprememb in prehodov. Učenci na tej stopnji morajo imeti priložnosti, da se z različnimi poklici izkustveno seznanijo tako v šoli kot izven nje (kar se jim omogoča z mrežnim povezovanjem z delodajalci, agencijami ipd.), kar jim pomaga, da ugotovijo, kaj jih veseli in kaj želijo delati, pa tudi da se odločijo, katere bodo njihove prioritete izbire.

V Poročilu evropske mreže o ukrepih na področju karierne orientacije (2010) poudarjajo, da v izobraževalnih okoljih, v katerih imata ocenjevanje in izpiti osrednji pomen, lahko postane vse, kar se formalno ne ovrednoti, nepomembno v očeh učencev. Zato za vrednotenje razvoja znanj in veščin karierne orientacije priporočajo uporabo inovativnih instrumentov vrednotenja (npr. portfolio), ki imajo to prednost, da omogočajo prepoznavanje naučenega, ne da bi hkrati dušili inovativne metode poučevanja.

2. KRITERIJI ZA ANALIZO VSEŽIVLJENJSKE KARIERNE ORIENTACIJE V UČNIH NAČRTIH

V pričujoči analizi učnih načrtov za obvezne predmete v osnovnošolskem izobraževanju in v srednješolskem programu gimnazije bomo preverjali, ali je karierna orientacija integrirana v posamezne elemente učnih načrtov. Kriterije, s pomočjo katerih bomo presojali vključenost karierne orientacije v učne načrte, smo oblikovali na osnovi ugotovitev in priporočil, ki so navedena v uvodnem delu.

I. KRITERIJI ZA PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE V OSNOVNI ŠOLI, S KATERIMI BOMO PREVERJALI VKLJUČENOST KARIERNE ORIENTACIJE V SESTAVNE ELEMENTE UČNIH NAČRTOV PRI OBVEZNIH PREDMETIH SO:

A. SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

- a. Ali cilji omogočajo, da učenci v procesu učenja sistematično spoznavajo sebe (ugotavljajo svoje značilnosti, svoje zmožnosti – kje so njihova močna področja in področja rasti, svoje interese in talente) ter se preko samospoznavanja začno zavedati svojega možnega mesta v svetu dela?
- b. Ali cilji omogočajo, da ozaveščeno razvijajo svoje zmožnosti, interese, talente?
- c. Ali cilji omogočajo, da se seznanjajo z vplivi poklicev in sveta dela nase preko razumevanja vlog, ki jih v njihovem življenju igrajo ljudje v njihovi bližini?

B. VSEBINE

- a. Jaz (moje značilnosti, zmožnosti, interesi, talenti, vrednote) in svet okrog mene, predvsem svet dela;
- b. Moja vloga v svetu dela;
- c. Vpliv ljudi in njihovega dela na moje življenje.

C. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Uporaba izkustvenega učenja in ozaveščanje lastnih zmožnosti, talentov, interesov, igra vlog, avtentične naloge (povezava učnega procesa z realnim okoljem in učenčevimi izkušnjami, problematizacija znanja – ne predaja gotovih resnic, ampak pouk zastavljen kot raziskovanje, reševanje problemov – refleksija učne izkušnje, pomena pridobljenega znanja za učenca in njegovega odnosa do tega, kar je spoznal, priprava konkretnega izdelka, ki ima uporabno vrednost – navezava na svet dela), spremljava in vrednotenje posameznikovega napredka s portfolijem v kontekstu karijerne orientacije.

II. KRITERIJI ZA DRUGO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE V OSNOVNI ŠOLI

A. SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

- a. Ali cilji omogočajo, da učenci poglobljajo cilje iz prvega obdobja?
- b. Ali učenci raziskujejo svet dela – spoznavajo poklice in njihove značilnosti ter možnosti zaposlovanja?
- c. Ali učenci razvijajo svoje zmožnosti odločanja: določajo kriterije, po katerih bodo presojali vrednost določenih možnosti in njihovih alternativ, pridobijo čim več podatkov in informacij o izobrazbi, ki jo zahteva določen poklic, kakšna znanja in veščine so zanj potrebne, kako poteka njegovo opravljanje, kakšne so odgovornosti ipd., tehtajo prednosti in slabosti ter posledice svojih odločitev?
- d. Ali se učenci učijo zbirati informacije (iz medmrežja in ostalih medijev, nacionalnih in mednarodnih strani, na katerih so objavljene priložnosti za študij in delo) in kritično presojati njihovo verodostojnost ter uporabno vrednost – razvijajo bralno, računalniško, medijsko pismenost – tudi z namenom raziskovanja svojih kariernih možnosti?

B. VSEBINE

- a. Poglobljanje in nadgrajevanje vsebin iz prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja.
- b. Svet poklicev in svet dela.

C. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Izkustveno učenje, igra vlog, avtentične naloge, karijerne igre in simulacije delovnega okolja, uporaba računalniško podprtih pripomočkov, vključevanje raziskovanja medmrežja in ostalih medijev v pouk za razvoj ustrezne pismenosti, ki učencem pomaga raziskovati tudi karijerne možnosti.

III. KRITERIJI ZA TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE V OSNOVNI ŠOLI

A. SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

- a. Ali cilji omogočajo, da učenci poglobljajo cilje iz prvega in drugega obdobja?
- b. Ali cilji omogočajo izkustveno in reflektivno dojetje in razumevanje sveta dela in poklicev, pridobivanje delovnih navad, pa tudi pomena dela v človekovem življenju?
- c. Ali cilji omogočajo učencem spoznanje, da so sami odgovorni za svojo kariero in da jo lahko sami usmerjajo?
- d. Ali cilji učencem omogočajo pridobivati veščine za načrtovanje lastnih ciljev v zvezi s posameznikovo kariero in uresničevanje teh ciljev?
- e. Ali imajo učenci možnost izgraditi in uporabljati svoje znanje in veščine za aktivno vodenje svoje kariere – izbiro smeri nadaljnjega izobraževanja/poklica, uporabljajoč veščine odločanja, pa tudi napisati pismo, vlogo, pripraviti curriculum vitae ipd.?

B. VSEBINE

- a. Poglobljanje vsebin iz prvega in drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja.
- b. Načrtovanje in upravljanje svoje kariere.
- c. Formalno pismo, vloga, preprosti curriculum vitae.

C. DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Izkustveno učenje, igra vlog, kompleksnejše avtentične naloge v povezavi z realnimi delodajalci, vključevanje delovne prakse v pouk z vključevanjem samoevalvacije in samoregulacije (ozaveščanja, kaj učenci delajo dobro, kje imajo močna področja, kaj jih veseli, kaj bi želeli še izboljšati in kako bodo to storili ter nato navezava na svet dela in karierne možnosti), uporaba računalniško podprtih pripomočkov na delovnem mestu, vključevanje medmrežja in ostalih medijev v pouk za razvoj ustrezne pismenosti, ki učencem služi tudi za raziskovanje in lastno usmerjanje njihovih kariernih možnosti.

4. ANALIZA UČNIH NAČRTOV – OBVEZNI PREDMETI V OSNOVNI ŠOLI

A. UČNI NAČRT ZA SPOZNAVANJE OKOLJA (PRVO VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBOBJE)

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

V splošnih ciljeh je sicer zapisano, da naj bo pouk spoznavanja okolja organiziran tako, da bo omogočal razvijanje sposobnosti in kompetenc pri učencih, vendar ni razbrati eksplicitne usmeritve na omogočanje posameznim učencem, da bi spoznavali sebe, kar bi nato služilo kot osnova za njihovo kasnejše raziskovanje, načrtovanje in usmerjanje lastnega razvoja na poti proti karieri. Operativni cilji so podani po tematskih sklopih: v tematskem sklopu Jaz (str. 13) bi lahko bile možnosti za posameznikovo samospoznavanje, vendar cilji usmerjajo učence le v prepoznavanje njihovih čustvenih izrazov in k ustreznemu ravnanju pri doživljanju raznih čustev, k zaznavanju in pripovedovanju o lastnih spremembah navad, ravnanj in obnašanja, k

predstavljanju sebe z osnovnimi podatki, ni pa usmeritve v spoznavanje sebe v smislu karierne orientacije (interesov, talentov, zmožnosti, ki bi jih bilo mogoče povezati s svetom dela). V tematskem sklopu Odnosi so nekateri cilji, ki se nanašajo na poklice in delo, vendar bi jih bilo potrebno izpopolniti, če bi želeli, da bi vsebovali karierno orientacijo. Takšni cilji so: »učenci vedo, da denar dobimo v zamenjavo za opravljeno delo« (str. 14), »učenci ugotavljajo, da si tako otroci kot odrasli ne glede na spol svobodno izbiramo različne igre in igrače, vrste športa, zabave in prijatelje in prijateljice, poklic oziroma delo«, »učenci vedo, kaj je poklic in kaj je hobi, kaj delajo oziroma katere poklice opravljajo starši, sorodniki (sosedji in družinski prijatelji)«, »učenci vedo, da je potrebno upoštevati lastne interese in potrebe ter interese in potrebe drugih« (str. 15). Med standardi, ki so navedeni posebej, so prav tako nekateri, ki bi bili lahko povezani s karierno orientacijo, npr. »učenec pozna razliko med tem, kar moramo in smemo delati (poklic, hobi)« in »učenec poimenuje poklice ljudi v njegovi okolici« (str. 23). Ker pa so operativni cilji in standardi, ki se navezujejo na poklic, zastavljeni na najnižjih ravneh miselne zahtevnosti (Bloom, 1956; Rutar Ilc, 2004) in ker je očitno, da snovalci učnega načrta niso namensko in sistematično umestili karierne orientacije v njegove elemente, ne zadostijo kriterijem umeščenosti karierne orientacije. Ti namreč za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje v osnovni šoli predvidevajo zavestno in sistematično samospoznavanje v povezavi s svetom dela, s čimer je učencem omogočeno postopno razumevanje sveta dela in svojega mesta v njem preko dojemanja in razumevanja vplivov poklicev in vlog, ki jih imajo ljudje iz bližnje okolice na njihovo življenje.

VSEBINE:

V učnem načrtu najdemo nekaj vsebin, ki bi lahko bile povezane s karierno orientacijo, npr. učenje in lastna prihodnost, kakovost življenja (str. 13), organiziranost življenja in dela (str. 15), delo in prostčasne dejavnosti, poklic in hobi (str. 16), vendar po tem, kako so zastavljeni operativni cilji, ugotovimo, da ne gre za namensko vključenost karierne orientacije. Pri »učenju in lastni prihodnosti« bi naj npr. učitelj učencem omogočil doživljati in spoznati pomen znanja za lasten in družbeni razvoj, vendar cilji kažejo, da gre bolj za usmerjanje učencev k zavedanju, da si morajo razporediti čas za učenje, in k pridobivanju delovnih navad, pa tudi k navajanju k pridnosti v šoli, saj naj bi učenci vedeli, »da se lahko največ naučijo v šoli«. Tako zastavljeni cilji ne kažejo, da bi bila karierna orientacija integrirana v vsebino.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA:

Za uresničitev ciljev predmeta učni načrt priporoča, da učitelji omogočajo izkustveno učenje, povezujejo svoj predmet z drugimi predmeti zato, da bi omogočili učencem raziskovati in reševati probleme – pri medpredmetnem povezovanju je celo navedeno, da naj bi bila ena izmed krovnih tem oz. vsebina in cilj za trajnostni razvoj poklicna orientacija (str. 29). Snovalci učnega načrta v didaktičnih priporočilih nato navajajo, da prepuščajo učiteljem, katero temo bodo izbrali, tako da postane jasno, da je poklicna orientacija zgolj možna tema ob ostalih krovnihih temah za medpredmetne povezave (npr. prometna vzgoja, okoljska vzgoja, vzgoja potrošnika ipd.), s katero bi se lahko učitelji, če se bi tako odločili, ukvarjali omejeno obdobje (morda teden ali dva) v enem učnem sklopu, natančnih navodil, kako bi to izvedli, pa učni načrt ne vsebuje. To je korak naprej, vendar pa še ne moremo govoriti o integraciji karijerne orientacije v didaktiko.

PREDLOGI ZA INTEGRACIJO KARIJERNE ORIENTACIJE:

V celoten učni načrt, v katerem snovalci navajajo, da naj bi spodbujal »spontano otroško raziskovanje sveta ter njihovo odkrivanje prepletenosti ter soodvisnosti v pojavih in procesih v naravnem in družbenem okolju«, bi bilo mogoče integrirati karierno orientacijo, če bi imeli snovalci to v mislih, ko so ga pripravljali, za kar ne bi bilo potrebnih velikih sprememb. V vsakem tematskem sklopu že obstajajo možnosti za to: tako bi lahko npr. v tematskem sklopu Čas, v katerem je naveden tudi cilj »učenci spoznavajo vidike življenja ljudi v preteklosti«, spoznavali tudi njihove poklice oz. načine, kako so se preživljali. Posamezni učenci bi si nato izmed preteklih poklicev lahko izbrali tiste, ki bi jih najbolj zanimali, nato pa – po možnosti v skupinah s sošolci, ki bi jih zanimal enak poklic – pripravili konkretni izdelek in ga predstavili ter ugotavljali, kakšna znanja zahteva in zakaj jih zanima prav ta poklic. Nato bi lahko primerjali svet dela nekoč in danes ter ugotavljali, ali podobni poklici še živijo, ali bi jih bilo mogoče oživiti in ali so potrebe po njihovem izbranem poklicu v sedanjosti. V tematskem sklopu Jaz bi bili lahko razen prepoznavanja svojih čustev usmerjeni tudi v prepoznavanje svojih zmožnosti, interesov in talentov, pa tudi načinov dojemanja (po Gardnerju, 1993), ponujene bi jim morale biti različne didaktične možnosti (npr. prebrati besedilo – lingvističen način, odigrati besedilo – kinestetičen način, ilustrirati prizor iz besedila – prostorski način itd., s pomočjo česar bi lahko ugotovili, na kakšne načine lažje pridejo do uspešnega rezultata in kaj jim je težje. V tematskem sklopu Odnosi, kjer so cilji deloma že naravnani tudi na poklice, bi bilo učence razen doseganja cilja, da »vedo, kaj je poklic in kaj je hobi«, potrebno

usmeriti v globlji razmislek o sebi, npr. kakšne prostočasne dejavnosti so jim v veselje in zakaj, kakšno delo radi opravljajo in zakaj. K védenju o tem, kakšne poklice opravljajo ljudje v njihovi bližini, bi bilo potrebno dodati usmeritev učencev v razmislek, kako poklic, ki ga opravljajo ljudje v njihovi bližini, vpliva nanje – npr. vloga mame/očeta in njegov poklic, čas, ki ga družina preživi skupaj in poklic staršev ipd. Na podoben način bi bilo mogoče integrirati karierno orientacijo v vsak tematski sklop v učnem načrtu.

Tudi v didaktičnih priporočilih bi bilo mogoče karierno orientacijo bolj eksplicitno vključiti. Snovalci učnega načrta že v obstoječem priporočajo čim bolj izkustveni pouk (npr. »učenci naj spoznavajo okolje neposredno: gozd v gozdu, kako deluje pošta na pošti«), manjka le boljša povezava s svetom dela. Priporočajo tudi uporabo portfolija, vanj bi bilo potrebno vključiti samoevalvacijske instrumente, ki bi učencu omogočali pripravljati zapise o sebi in svojem napredku ter odnosu do sveta, tudi do sveta dela, kar pa v učnem načrtu ni jasno navedeno. Tako ostaja umestitev karierne orientacije kot nedorečena možnost, namesto da bi bilo popolnoma jasno, da mora biti umeščena v učni proces.

B. UČNI NAČRT ZA SLOVENŠČINO (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

Med splošnimi cilji, ki so v učnem načrtu za slovenščino v programu za osnovno šolo na začetku opredeljeni za vsa tri izobraževalna obdobja, je tudi cilj »predmet slovenščina omogoča učencem oblikovanje osebne, narodne in državljske identitete«, kar nakazuje, da so snovalci predvideli osebni razvoj učencev, s čimer bi lahko bil izpolnjen kriterij spoznavanja sebe kot osnova za razvoj osebnosti. Splošni cilj »razvijanje zmožnosti kritičnega sprejemanja raznovrstnih neumetnostnih besedil, objavljenih v medijih«, ki naj bi učencem omogočal urjenje strategij za pridobivanje informacij in oblikovanje kritičnega stališča do njih, bi lahko bil v prid karierni orientaciji, če bi nato v operativnih ciljih obstajala navezava na svet dela, česar pa v učnem načrtu ni zaslediti.

Med operativnimi cilji za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje je le malo takšnih, ki učence

usmerjajo v ugotavljanje njihovih zmožnosti, talentov, interesov ter nato na osnovi njihovih (in učiteljevih) ugotovitev v njihovo nadaljnje razvijanje. Nekaj se ponuja na področju književnosti, kjer cilji usmerjajo učence, da se vživljajo v književne osebe, iščejo podobnosti med književno osebo in seboj ter ugotavljajo, kako bi ravnali sami, če bi bili v podobnem položaju kot književna oseba. Tudi cilji, ki učence usmerjajo, da narišejo svojo čutnodomišljjsko predstavo književne osebe in da pripravijo strip, bi lahko prispevali k samospoznavanju, vendar le, če bi učitelji učence hkrati ozaveščali o njihovih načinih dojemanja. Vendar so to le zametki, za dosledno uresničevanje kriterijev integracije karijerne orientacije bi bila potrebna sistematičnost usmerjanja na samospoznavanje s strani učitelja in vključitev vseh načinov dojemanja (Gardner, 1993). V okviru razvijanja zmožnosti pogovarjanja, poslušanja, govornega nastopanja, branja in pisanja besedil je sicer naveden cilj, da učenci v procesu »izražajo svoja občutja in utemeljujejo svoje mnenje«, vendar ni jasno, na kak način je to izvedeno – ali gre za vodeni zapis refleksije, ki bi ga moral učitelj strukturirati z vprašanji, s katerimi bi učence usmerjal v razmislek o sebi in o svojem odnosu do obravnavane teme, kar bi učenci tudi zapisali in vložili v portfolio, ali pa gre le za naključno izražanje in utemeljevanje tistih učencev, ki so slučajno poklicani k besedi, pač zato, da imajo občutek, da so nekaj povedali. Če se namreč mnenja in utemeljitve prav vsakega učenca ne zapisujejo in ne dokumentirajo (po možnosti v portfolio, ki zaradi kronološke zabeležbe in razgovorov ob njem učencu omogoča samospoznavanje in načrtovanje lastnega razvoja), takšno izražanje in utemeljevanje ne služi posameznikovemu samospoznavanju. Konkretnih ciljev, ki bi usmerjali učence v seznanjanje s poklici in svetom dela ter razvijali njihovo razumevanje vlog, ki jih imajo ljudje iz bližnje okolice v njihovem življenju, v učnem načrtu za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje ni navedenih.

Tudi v operativne cilje drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja karierna orientacija ni integrirana, saj niso zastavljeni tako, da bi učencem omogočali raziskovati svet dela in razvijati njihove zmožnosti odločanja v zvezi z njihovo kariero. Enako velja za tretje vzgojno-izobraževalno obdobje; iz ciljev ni razvidno, da bi učence usmerjali v izdelavo kariernih načrtov in v pretehtano izbiranje smeri nadaljnjega izobraževanja/poklica na osnovi dobrega poznavanja lastnih zmožnosti, talentov, interesov pa tudi značilnosti posameznih študijskih smeri oz. poklicev.

VSEBINE:

Edina vsebina, ki bi jo lahko pogojno šteli k zametkom karijerne orientacije v smislu samospoznavanja kot osnove razvoja osebnosti, je v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju navedena pod besedili za govorno nastopanje: »opis sebe in svojega delovnika« (str. 13). Vendar pa, kakor je vsebina zapisana v učnem načrtu, kaže bolj na to, da je opis sebe le ena izmed tem, ki služi za vajo v govornem nastopanju in da govorni nastop ne temelji na učiteljevem sistematičnem usmerjanju učencev v spoznavanje njihovih značilnosti, zmožnosti, interesov in talentov, kar bi lahko služilo kot osnovo za karierno orientacijo. Ostalih vsebin, ki bi bile neposredno povezane s svetom dela, učenčevo vlogo v svetu in vplivom ljudi in njihovega dela na njegovo življenje, v učnem načrtu za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje ni.

V drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju se med vsebinami pojavita »opis poklica« in »predstavitev svojih poklicnih ipd. načrtov« (str. 31), prav tako se »predstavitev svojih poklicnih načrtov« pojavi kot tema v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju (str. 54), v prvem primeru kot vrsta besedila za sprejemanje in tvorjenje, v drugem pa za tvorjenje, pri čemer dajo operativni cilji vedeti, da učitelj učencev ne usmerja načrtno v raziskovanje različnih kariernih možnosti na osnovi njihovih spoznanj o lastnih zmožnostih, interesih in talentih, ampak sta poklic in poklicni načrti le temi ob ostalih temah za razvijanje učenčevih zmožnosti sprejemanja in tvorjenja neumetnostnih besedil.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA:

Snovalci v didaktičnih priporočilih zapišejo, da naj se frontalni pouk menjuje s skupinskim in individualnim delom, omenjajo didaktične igre in igre vlog (pri čemer jih ne specificirajo kot karijerne igre in simulacije), vendar operativni cilji usmerjajo v učni proces, ki je osredinjen na učitelja. Nikjer tudi ni zapisano, da bi naj učenci preko izkustvenega učenja spoznavali sebe in svoje značilnosti, svet dela in vpliv ljudi in njihovega dela nanje, iz zapisov se da le sklepati, da se učencem dopušča izražati mnenje v zvezi z obravnavanim, manjka pa prenos na učenca in njegovo ozaveščanje o sebi. V drugem in tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju naj bi se predmet povezoval z učenčevimi izkušnjami ter z vsebinami in dejavnostmi pri naravoslovnih in družboslovnih predmetih, vseboval naj bi tudi prvine medijske vzgoje, vendar nikjer ni omenjena povezava s svetom dela, možnostmi raziskovanja učenčeve kariere in njenega usmerjanja. Tudi pri preverjanju in ocenjevanju je poudarek na učitelju, ki

naj bi »najbolje poznal« zmožnosti in značilnosti posameznega učenca in pouk ustrezno prilagajal ter uvajal tudi individualizacijo, nikjer pa ni razvidno, na kak način učitelj spoznava omenjene zmožnosti pri posameznih učencih, kaj šele, da bi omogočal učencem samospoznavanje in ozaveščanje o lastnih talentih in interesih ter močnih področjih in področjih rasti. Portfolio, v katerega bi učenec beležil in dokumentiral svoj napredek in zapisoval refleksije ter tako pridobival metapogled nase in na svoj razvoj, ni v didaktičnih priporočilih nikjer omenjen.

PREDLOGI ZA BOLJŠO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Učni načrt za slovenščino ni pripravljen tako, da bi bilo vanj mogoče zlahka umestiti karierno orientacijo. Nekaj možnosti bi bilo pri obravnavi književnosti, kjer v prvem vzgojno-izobraževalnem obdobju operativni cilji usmerjajo učence v sprejemanje umetnostnih besedil z branjem, poslušanjem, gledanjem uprizoritev, pa tudi z govorjenjem in pisanjem o njih. Če bi cilje dopolnili tako, da bi bili npr. učenci razen tega, da primerjajo svoja doživetja, čustva, predstave in misli s književno osebo, preko teh primerjav usmerjeni tudi v sistematično ozaveščanje o svojih značilnostih, zmožnostih, interesih in talentih, bi bila to lahko osnova za povezovanje s svetom dela. Tudi cilj, ki učence usmerja v razmišljanje, kako bi ravnali, če bi bili književna oseba, bi bilo mogoče dopolniti z usmeritvijo v razmislek, zakaj bi ravnali na določen način in predvsem kaj jim to pove o njih samih. Takšna spoznanja bi učenci morali zapisovati in jih kronološko vlagati v portfolio, pogovori z učiteljem, starši in vrstniki ob portfoliu bi pripomogli k ozaveščanju in samospoznavanju pa tudi k razmisleku o tem, kako bo učenec razvijal svoje talente in izboljševal področja rasti. Možnosti za karierno orientacijo bi bile tudi v dejavnostih, kot so »učenci dramatizirajo pravljice, izdelajo lutke, pišejo dvogovore po vzorcu dramskih prizorov, tvorijo pravljice, izdelujejo slikanice, za dramsko osebo poiščejo primeren glas«, če bi jih učitelj povezal s svetom dela, npr. lahko bi obiskali lutkovno predstavo in se pogovarjali z lutkarji o tem, kakšno je njihovo delo, zakaj so se zanj odločili, zakaj jih veseli ipd., ali pa bi povabili na obisk izdelovalca lutk/ilustratorja in bi mu zastavljali vprašanja, ki bi se jim porodila v procesu izdelave lutk/izdelave slikanic, na koncu pa zapisali, kakšna znanja in veščine so bila potrebna za izdelavo, kako so se izkazali, kaj jim je šlo dobro, kaj so naredili z veseljem, kaj pa jim je bilo težko in ali bi se nekoč želeli poklicno ukvarjati s tem delom.

Podobno velja za drugo in tretje vzgojno-izobraževalno obdobje. Razen usmeritev v

samospoznavanje preko vživljanja v književne osebe ter doživljanja in razumevanja književnih del bi bilo mogoče karierno orientacijo umestiti v pouk slovenščine tako, da bi bila neumetnostna besedila, ki bi jih učenci sprejemali, razčlenjevali in tvorili, bolj eksplicitno povezana s svetom dela in bi učencem pomagala raziskovati in usmerjati njihovo kariero (npr. uradna pisma bi pisali bodočim delodajalcem oz. tistim, pri katerih bi želeli opravljati prakso, simulirali bi lahko intervjuje za službo pred komisijo, sestavljali svoj curriculum vitae in presojali njegovo učinkovitost ipd.), tudi razvoj medijske pismenosti bi bilo mogoče bolj povezati s karierno orientacijo – razen kritične presoje informacij, pridobljenih iz različnih medijev, bi lahko spoznavali delo raziskovalnih novinarjev, vodij okroglih miz, načine predstavljanja lastne perspektive na okroglih mizah ter zmožnosti upoštevanja perspektiv drugih udeležencev, pri čemer bi lahko analizirali tudi rabo jezika ipd.

C. UČNI NAČRT ZA MADŽARŠČINO (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

V učnem načrtu za madžarščino ne zasledimo karierne orientacije, nakazana je le v enem cilju pisnega sporočanja v 9. razredu, ki usmerja učence v pripravo življenjepisa in prošnje (str. 31), kar bi lahko bil konkretni izdelek, ki bi ga učenec lahko uporabil pri načrtovanju in vodenju svoje kariere. Podobno kot v učnem načrtu za slovenščino je tudi v tem učnem načrtu v ospredju razvijanje jezikovne kompetence, od sprejemanja in tvorbe umetnostnih in neumetnostnih besedil, do zmožnosti izražanja v knjižnem jeziku ter branja, analize in komentiranja književnih del.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Možnosti za vključitev karierne orientacije so kot v primeru slovenščine, pri obravnavi književnosti, kjer so priložnosti za učenčevo samospoznavanje. Nadalje bi lahko učitelji vključevali karierno orientacijo z izbiro neumetnostnih besedil za sprejemanje in tvorjenje iz sveta dela, v okviru dejavnosti, v katere usmerja učni načrt učence, kot. npr. priprava in izvedba lutkovne predstave, dramatizacija, branje in recitacija, priprava stripa, ipd. , pa bi umestili tudi raziskovanje poklicev, ki so povezani s temi dejavnostmi, ob tem pa učence tudi usmerjali v razmislek o lastnih interesih in zmožnostih ter njihovi kompatibilnosti z zahtevami posameznih poklicev, ki bi jih raziskovali.

D. UČNI NAČRT ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNIKO (DEL DRUGEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 4. IN 5. RAZRED)

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

Splošni cilji so zastavljeni tako, da bi s pozornim branjem učitelja lahko usmerjali v vključevanje karierne orientacije v pouk. Razen tega, da navajajo, naj učitelji pripravljajo takšne pogoje za učenje, ki bodo učencem omogočali izkustveno doživljati predmet, ga opazovati, raziskovati s poskusi in ob delu ter sodelovati pri odločanju o večjih znanstvenih in tehničnih projektih, spodbujajo učitelje tudi k dejavnemu vključevanju učencev, ki naj bi s praktičnim delom odkrivali tudi svoje sposobnosti, urili spretnosti in razvijali pozitivne osebnostne lastnosti, kar ustreza kriteriju umeščenosti karierne orientacije v smislu razvoja učenčeve osebnosti. Nato snovalci eksplicitno navežejo na karierno orientacijo, ko pozovejo učitelje, da naj omogočajo učencem »odkrivati, da so naravni pojavi in tehnični sistemi temelj za številne poklice« in »oblikovati odnos do poklicnega dela« (str. 6). Čeprav naj bi učenci v okviru predmeta uresničevali tudi ključne kompetence, kot so digitalna pismenost, samoiniciativnost in podjetnost (ki bi se jih dalo lepo povezati z učenčevim raziskovanjem kariernih možnosti) pa tudi druge kompetence, pa jasne povezave s karierno orientacijo tukaj ne najdemo.

Tudi v operativnih ciljih, v katerih naj bi se splošni cilji uresničevali, karierna orientacija ni prisotna. Čeprav so cilji oblikovani tako, da predvidevajo učenčevo aktivnost v učnem procesu, pa manjka jasna navezava na svet dela. Razen tega so operativni cilji pogosto oblikovani tudi zelo zaprto, tako da dobimo občutek, da usmerjajo učitelje v poučevanje pravih odgovorov, npr. »učenec zna razložiti, da so v živih bitjih nakopičene snovi in energija«, »pojasniti, da so živali (glede hrane) odvisne od rastlin« (str. 18), »razložiti, zakaj je manjša pestrost življenja na obdelovalnih površinah kot v prosti naravi« (str. 19), namesto da bi bili zastavljeni bolj odprto, npr. učenec zna razložiti medsebojno odvisnost živih bitij ali učenec razišče, kaj daje živim bitjem življenje ipd., kar bi tudi v resnici usmerjalo v raziskovalen pristop. Tako pa obstaja nevarnost, da jim v želji, da bi od učencev dobili pravilne odgovore, učitelji servirajo pravilne odgovore in razlage ter od njih nato za oceno pričakujejo, da bodo njihove razlage reproducirali, s čimer učenec jemlje priložnosti za to, da bi razvijali kompleksno mišljenje, pa tudi, da bi sami izvajali postopke, naloge in

dejavnosti, razmišljali in kritično vrednotili svoje zmožnosti, interese in talente ter le-te nato povezovali z različnimi kariernimi možnostmi. Skratka, operativni cilji niso oblikovani tako, da bi učenci spoznavali sebe in raziskovali svet dela pa tudi karierne možnosti, čeprav splošni cilji usmerjajo v to. Tako lahko zaključimo, da snovalci splošnih ciljev niso ustrezno operacionalizirali.

VSEBINE:

Kar precej vsebin je takšnih, da so že same po sebi povezane s svetom dela, kot npr. posode in prostor za shranjevanje različnih snovi (str. 9), naprave z uporabo nihala, uporaba vzvoda, električni krogi, varnost pri gibanju v prometu (str. 11), izdelava modela od skice do končnega izdelka, dvigovanje bremen na višino (str. 12) ipd., vendar pa v učnem načrtu ni narejene eksplicitne povezave s svetom dela, pa tudi operativni cilji ne kažejo na takšno povezavo. Tako npr. naj bi učenci znali prikazati sestavne dele gugalnice, izdelati model gugalnice in ga skicirati, graditi modele gugalnic, uporabiti princip gugalnice pri dvigovanju bremen, vendar pa nikjer ni videti, da bi se ob tem seznanili tudi z ustreznimi poklici in opravili, pri katerih se uporablja princip gugalnice. Podobno je pri ostalih dejavnostih in vsebinah, ki se zato zdijo, kot da so vzete iz konteksta. Tako naj bi npr. učenci znali skicirati modele cevja, sestaviti preprost električni krog ipd., pri čemer ni navedeno, ali in kako bodo to znanje umestili v neke širše okvire razumevanja in ali jim bosta preko teh dejavnosti postala svet poklicev in dela kaj bližja.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

V didaktičnih priporočilih snovalci usmerjajo v izkustveno učenje ter celo svarijo, da naj učenci ne spoznavajo vsebin predmeta, ki je zelo življenjski, le skozi pripovedovanje in razlage, saj bi od tega odnesli le reproduktivno znanje, kar pa ni namen pouka naravoslovja in tehnike. Pozitivno je tudi to, da snovalci učnega načrta učitelje usmerjajo v osveščanje učencev o tem, zakaj so določene dejavnosti izvajali, kakšne cilje so želeli doseči in kaj so se novega naučili. Vendar pa ne priporočajo tudi usmeritve na učenca in njegovo doživetje tega, kar so v dejavnostih počeli ter umeščanja v širšo sliko: zakaj je to, kar so se učili, za učenca in njegovo življenje (pa tudi kariero) pomembno. Prav tako ni usmeritve v učenčev razmislek o tem, kako dobro je opravil določene dejavnosti, s čim je zadovoljen in kaj mu še ne gre ter vzroke za to, kar bi poglobilo njegovo samospoznavanje. Navezave na svet dela in karierne možnosti ni, za kar bi bile možnosti predvsem pri ponazoritvah postopkov, uporabi pripomočkov, varnosti pri delu ipd., vendar iz zapisov postane jasno, da vse to opravi učitelj

sam. V nadaljevanju je sicer navedeno, da naj bi učenci »tehnična in tehnološka opravila povezali s spoznavanjem poklicev bližnjega okolja« (str. 28), vendar pa spoznavanje sveta dela ni integrirano v opise izvajanja postopkov, raziskovanja in dela s podatki. Snovalci učnega načrta priporočajo tudi medpredmetno povezovanje. Zanimivo je, da med možne »predmete«, s katerimi naj bi se predmet naravoslovje in tehnika povezoval, dvakrat umestijo tudi poklicno orientacijo z navedbo poklicev električar, gasilec, meteorolog pri vsebini »sile in gibanje« ter zdravnik in kuhar pri vsebini »človek«. Čeprav to pomeni, da so se snovalci zavedali potrebe po povezovanju didaktičnih dejavnosti s poklici, pa se je hkrati razkrilo njihovo pojmovanje »poklicne« orientacije kot ločenega predmeta, namesto da bi razmišljali o karierni orientaciji v smislu integracije v celotni učni načrt in preko njega v proces učenja.

PREDLOGI ZA BOLJŠO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Učni načrt za naravoslovje in tehniko je s svojo naravnostjo na izkustveno učenje idealna osnova za integracijo karierne orientacije, česar pa snovalci niso izkoristili. Z ustreznejšo operacionalizacijo splošnih ciljev bi bilo to mogoče. Kot prvo bi morali biti operativni cilji zastavljeni bolj odprto, nadalje bi jih bilo potrebno oblikovati tako, da bi bilo jasno, da učenci na osnovi lastnega izvajanja postopkov, raziskav, poskusov ipd. pa tudi opazovanj in sodelovanja s strokovnjaki izgradijo svoje razumevanje pojavov, principov delovanja in zakonitosti. Učence bi bilo nujno potrebno ozaveščati ne le o tem, zakaj so šli skozi določene dejavnosti in kaj so se naučili, ampak tudi o pomenu procesa učenja in njegovih rezultatov zanje, usmerjati bi jih bilo potrebno v odkrivanje njihovih zmožnosti, interesov in talentov na osnovi samoevalvacij med in po opravljenem delu ter ta spoznanja postaviti v širši kontekst sveta dela. Ker imajo učenci predmet naravoslovje in tehnika v drugem vzgojno-izobraževalnem obdobju, bi bilo potrebno pri njih razvijati tudi zmožnost odločanja ne le v zvezi z večjimi znanstvenimi in tehničnimi projekti, kot to navajajo splošni cilji, ampak predvsem v zvezi s kariernimi možnostmi preko njihovega razumevanja znanj in veščin pa tudi izobrazbe, ki jih zahteva določen poklic in poznavanja lastnih zmožnosti in nadarjenosti, za katere bi se nato odločili, da so bodisi kompatibilne z določenim poklicem ali pa tudi ne.

E. UČNI NAČRT ZA DRUŽBO (DEL DRUGEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 4. IN 5. RAZRED)

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

Snovalci učnega načrta družba so v splošnih ciljih predvideli osebni razvoj učencev v

okviru enega vsebinskega sklopa, ki ga poimenujejo »ljudje in družba«. Znotraj tega sklopa je ena izmed vsebin »jaz in skupnost« in tu naj bi učenci »poglobljali razumevanje svojih osebnostnih značilnosti ter prepoznavali vloge, ki jih imajo v različnih skupinah in skupnostih« (str. 5). Nikjer drugje ni zaslediti usmerjanja učencev v samospoznavanje, tako da bi težko zaključili, da je v splošnih ciljih zadoščeno kriteriju integracije karijerne orientacije v smislu sistematičnega in kontinuiranega omogočanja učencem, da spoznavajo sebe (svoje zmožnosti, interese, talente) in da jim ta spoznanja služijo za odločanje o njihovi kariere.

V operativnih ciljih naj bi nato učenci v okviru predlagane vsebine »jaz in skupnost« prepoznali in ocenili »svoje značilnosti (potrebe, želje, sposobnosti, cilje, osebni napredek)«, kot minimalni standard je nato v nadaljevanju navedeno, da bi moral učenec znati predstaviti »svoje osebne značilnosti (napredek, potrebe, želje, cilje, prostočasne dejavnosti, interese idr.)«. Ker gre le za eno predlagano vsebino znotraj enega vsebinskega sklopa, v katerem sta navedeni še dve predlagani vsebini, je neutemeljeno sklepati, da gre za sistematično usmerjanje učencev v prepoznavanje in ozaveščanje svojih zmožnosti, talentov in interesov, ki bi bilo integrirano v didaktične dejavnosti, kar bi zadostilo kriteriju umeščenosti karijerne orientacije v cilje učnega načrta. V didaktičnih priporočilih je sicer navedeno, da učitelj preverja učenčev napredek in mu podaja povratne informacije, vendar je razbrati, da se to nanaša na preverjanje učenčevega znanja predmeta družbe, ni pa eksplicitno navedeno, da učitelj pa tudi učenec sam preverjata njegov osebni razvoj in ugotavljata posameznikove zmožnosti, interese in nadarjenosti, sploh pa ne v povezavi s svetom dela. Tako ugotavljamo, da cilji ne omogočajo posameznemu učencu raziskovati njegovih zmožnosti in v povezavi s tem tudi kariernih možnosti, tudi ni razvidno, da bi pouk nudil posamezniku priložnosti razvijati in izboljševati njegove interese in talente ter učence usmerjati v kariernem razvoju. Med operativnimi cilji je v enem vsebinskem sklopu »ljudje v prostoru in času« sicer naveden cilj »učenci spoznavajo gospodarske in druge dejavnosti, različne poklice«, v poglavju o uresničevanju ciljev predmeta pa je navedeno, da naj bi učenci v okviru teme »ljudje v družbi« med ostalimi poznali tudi temeljne pojme »delo, poklic, zaposlitev, brezposelnost, delavnik, praznik, potrošništvo«. Ob tem je potrebno poudariti, da sta cilja, ki se navezujeta na poklic, oblikovana tako, da zahtevata najnižjo taksonomsko stopnjo miselne zahtevnosti (Bloom, 1956), iz česar lahko zaključimo, da gre bolj za spodbudo učencem, da bi ob enkratni

priložnosti našteli nekatere poklice ter razumeli in ločevali med pojmi delo, poklic, zaposlitev, brezposelnost, ne pa da bi že dojemali vpliv poklicev in sveta dela nase, kaj šele, da bi jim učitelji omogočali raziskovati svet dela, kar bi jim lahko pomagalo, da bi se na osnovi dobrega poznavanja sebe in znanj ter veščin, ki jih zahtevajo nekateri poklici, lahko pričeli odločati o svojih kariernih možnostih, s čimer bi bilo zadoščeno kriterijem integracije karierne orientacije v cilje predmeta v drugem obdobju učenja.

VSEBINE:

Med vsebinami je sprva videti, da se vsaj ena navezuje na karierno orientacijo, in sicer »Jaz v skupnosti«, ki naj bi jo obravnavali v 4. razredu, vendar gre, sodeč po tistem, kar snovalci učnega načrta zapišejo v poglavju o uresničevanju ciljev predmeta, bolj za to, da učenci spoznavajo svoje okolje, nič pa ne kaže na to, da bi jim bilo omogočeno sistematično spoznavanje sebe in svojih zmožnosti, nadarjenosti in interesov in da bi jih učitelji nato usmerjali v razmislek o njihovih kariernih možnostih ter spodbujali nadaljnji razvoj njihovih posebnih zmožnosti. Pri vsebini, ki se navezuje na poklice, pa gre bolj za to, da jih učenci znajo nekaj naštet, ne pa da bi poglobljeno spoznavali značilnosti vsaj nekaterih poklicev ter bili ozaveščeni o znanjih in veščinah, ki so potrebni za njihovo opravljanje. Prav tako tudi nič ne kaže na to, da bi bili učenci usmerjeni v raziskovanje in zbiranje informacij o tem, kakšna izobrazba je potrebna za določen poklic ter da bi se na osnovi teh informacij ter poznavanja svojih zmožnosti, interesov in talentov odločali v zvezi s svojo kariero. Iz zapisanega se da sklepati, da gre na tem mestu zgolj za to, da se učenci naučijo ločevati med pojmi delo, poklic, zaposlitev, brezposelnost, da pa karierna orientacija ni integrirana v vsebine. V vsebinah za 5. razred nato ne najdemo ničesar, kar bi se navezovalo na poklice ali učenčeve karierne možnosti.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

V didaktičnih priporočilih snovalci učnega načrta sicer navajajo, da naj učitelj izhaja iz učenčevega predznanja, sposobnosti in interesov, vendar manjkajo usmeritve v sistematično (samo)vrednotenje in dokumentiranje učenčevega napredka od neke izhodiščne točke skozi celoten učni proces (ne le v okviru ene vsebine v enem vsebinskem sklopu), na osnovi česar bi

¹Pojem odranje (angl. scaffolding) izhaja iz teorije o proksimalnem razvoju Leva Vigotskega. Nanaša se na podporo, ki jo učitelj nudi učencem v procesu učenja, ki jo deloma pripravi vnaprej (npr. pisna navodila; opredelitev pričakovanj, ipd.) ali pa jo nudi v obliki sprotne intervencije (npr. s vprašanji usmeri učenca v ponovni razmislek, k ponovitvi določenega dela preizkusa, določeno stvar razloži, ko ugotovi, da učenci to potrebujejo, ipd.), kar učencem omogoča, da so resnično aktivni in da delajo samostojno, ne pa, kakor se velikokrat dogaja, da so le izvajalci dejavnosti, ki jih zanje pripravi učitelj. Z odrajanjem učitelj poskrbi za to, da učenci ne bi »zašli« in da je učenje zanje ravno pravi izziv glede na njihovo predznanje, starost, predhodne izkušnje, ne pretežak in ne prelahek.

bilo mogoče posameznikove zmožnosti in interese ugotavljati in razvijati, s čimer bi bilo zadoščeno kriteriju umeščenosti karierne orientacije v smislu razvoja osebnosti in samospoznavanja. Nadalje snovalci priporočajo izkustveno učenje z metodami simulacije, igre vlog in socialnih iger, s čimer naj bi učencem med drugim pomagali do »stvarnega mnenja o sebi in svojih sposobnostih«. Razen tega, da brez sistematičnosti in ustreznega instrumentarija, ki bi moral biti vključen v omenjene metode, tega cilja ni mogoče doseči, snovalci tudi ne predvidijo povezave s svetom dela. Priporočajo tudi terensko delo, projektno učno delo, sodelovalno in problemsko učenje, vendar brez navezave na spoznavanje poklicev in dojemanje, kako le-ti vplivajo na življenje učencev, kaj šele, da bi omogočali raziskovanje sveta dela ter učence spodbujali k odločanju o njihovih kariernih možnostih. Čeprav priporočajo tudi uporabo informacijske tehnologije, s čimer naj bi učenci pridobivali spretnosti iskanja, urejanja in predstavitve podatkov, pa je to bolj splošno priporočilo in nikjer ni omenjeno, da naj bi učenci uporabljali medmrežje tudi za raziskovanje nacionalnih in mednarodnih spletnih strani, na katerih se objavljajo priložnosti za študij in delo ter bi tako pridobivali in presojali podatke o različnih kariernih možnostih.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Podobno kot pri predmetu naravoslovje in tehnika bi bilo tudi v predmet družba mogoče integrirati karierno orientacijo v smislu samospoznavanja s sistematičnim ozaveščanjem učencev (ne le v enem vsebinskem sklopu, ampak ves čas) o pomenu tistega, kar se učijo, zanje same pa tudi, zakaj so jim določene naloge in problemi težki, druge pa opravijo lažje, s čimer bi jih bilo mogoče usmerjati v odkrivanje njihovih zmožnosti, interesov in talentov ter nato ta spoznanja postaviti v širši kontekst sveta dela. V prav vse vsebinske sklope bi bilo mogoče karierno orientacijo umestiti tudi v smislu navezovanja na svet dela. Tako bi npr. v vsebinskem sklopu »Ljudje in družba« lahko razen tega, da učenci spoznajo pomen temeljnih človekovih in otrokovih pravic, dolžnosti in odgovornostih, spregovorili tudi o vlogi varuhinje človekovih pravic, zakaj jo potrebujemo, kakšno vlogo ima v njihovem življenju, kakšna znanja, veščine in osebnostne kvalitete mora imeti oseba, ki v družbi igra takšno vlogo, ipd. Učitelj bi lahko organiziral obisk pri njej ter usmerjal učence v pripravo intervjuja. V vsebinskem sklopu »Ljudje v prostoru« bi lahko spoznali poklic kartografa, v vsebinskem sklopu »Ljudje v času« poglobljali razumevanje preteklih poklicev, pri raziskovanju zgodovine pa bi se lahko postavili v vlogo zgodovinarjev ter tako spoznali dejavnosti, ki jih v tem poklicu opravljajo, hkrati pa razmišljali tudi o potrebnih znanjih, veščinah, delovnih navadah, delovnem okolju ter ali in zakaj jim to je/ni všeč. Spoznavanje sveta dela bi moralo

biti povezano s sistematičnim samospoznavanjem in konkretnimi odločitvami učencev o tem, kaj njihova spoznanja pomenijo v smislu načrtovanja in vodenja lastne kariere. V didaktičnih priporočilih, ki sicer usmerjajo v izkustveni pouk, bi bilo potrebno učenca tudi sistematično usmerjati na (samo)vrednotenje njegovih zmožnosti, nadarjenosti in interesov, tako pridobljene podatke pa bi bilo potrebno kronološko dokumentirati, uporabljati za razgovore z učenci ter eksplicitno povezati s svetom dela.

F. UČNI NAČRT ZA GOSPODINJSTVO (DEL DRUGEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 5. IN 6. RAZRED)

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

Ne v splošnih ne v operativnih ciljeh snovalci učnega načrta ne omenjajo karijerne orientacije – cilji niso oblikovani tako, da bi učence usmerjali v spoznavanje sebe, sveta dela in njegovega vpliva nanje, čeprav ponuja učni načrt veliko možnosti za to, saj gre za predmet, ki ima izrazito praktični namen in smisel za učence.

VSEBINE:

Med predlaganimi vsebinami in dejavnostmi je veliko takšnih, ki se navezujejo na svet dela, npr. obisk živilskopredelovalnih obratov, obisk raznih veleblagovnic, restavracij, opazovanje priprave hrane, pripravljane hrane, obisk radijske in televizijske postaje, analiza oglasov in oglaševanja, prepoznavanje zavajajočih oglasov, obisk bolnišnice ali zdravstvenega doma ipd., vendar niti v enem primeru snovalci ne omenjajo poklicev v ustanovah, ki naj bi jih z učenci obiskali, kaj šele, da bi učence usmerjali v raziskovanje značilnosti teh poklicev, dejavnosti, ki jih v posameznih poklicih opravljajo, potrebne izobrazbe ipd.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Snovalci poudarjajo metode praktičnega dela in razvijanje spretnosti, problemski pouk, projektno delo, pridobivanje novih znanj z nazornimi primeri in ponazoritvijo ter delavniškim načinom (učenci naj bi v majhnih skupinah izdelovali, preizkušali, uporabljali aparate, pripravljali izdelke, raziskovali, zbirali podatke, uporabljali tudi računalnik). Vendar pa ni nikjer usmeritve v učenca in njegovo refleksijo izkušenj, ki jih pridobiva, prav tako tudi ni nobene povezave s svetom dela ali usmeritve v razmislek o kariernih možnostih.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Priložnosti za integracijo karierne orientacije so v vseh modulih, ki sestavljajo učni načrt za gospodinjstvo, od ekonomike gospodinjstva, tekstila in oblačenja, bivanja in okolja do prehrane. Razen sistematičnega ozaveščanja učencev o pomenu in smislu tega, kar se učijo, za njihovo življenje, pa tudi spoznavanja lastnih navad, interesov in talentov, bi lahko učitelji ob vsakem obisku ustanov, ki so navedene v učnem načrtu, ter v razgovoru z ljudmi določenih poklicev, učence tudi usmerjali v raziskovanje teh poklicev ter razmišljanje o tem, ali bi jih opravljanje le-teh veselilo, zakaj, katere njihove zmožnosti in interesi so kompatibilni z dejavnostmi in znanji, ki jih zahteva določen poklic, s kakšno izobrazbo je mogoče priti do določenega poklica ter kakšne so možnosti za zaposlitev.

G. UČNI NAČRT ZA ANGLEŠČINO (DRUGO IN TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE)

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

Snovalci učnega načrta v splošnih ciljih zapišejo, da naj »pouk angleščine učencem omogoča razvoj njihovih sposobnosti, osebno rast in samouresničitev« (str. 6), nato pa tudi, da učencem razvijanje jezikovnega in nejezikovnega znanja ter drugih zmožnosti omogoča poklicno udejstvovanje v prihodnosti. Da gre za morebiten namen vključitve karierne orientacije v smislu usmerjanja učenca v spoznavanje samega sebe, lahko sklepamo tudi iz zapisa v okviru splošnih ciljev, da naj bi učenci pri pouku angleščine kritično razmišljali o predmetu, učni snovi, namenih učenja in o lastnem procesu učenja. Vendar operacionalizacije teh splošnih smernic, ki se navezujejo na karierno orientacijo v smislu spoznavanja sebe, v operativnih ciljih ne zasledimo.

VSEBINE:

Med vsebinami je nekaj takšnih, ki bi jih bilo mogoče povezati s karierno orientacijo, vendar snovalci učnega načrta tega ne storijo eksplicitno. Med okvirnimi temami, s pomočjo katerih naj bi učenec »razvijal splošne, sporazumevalne, medkulturne in druge zmožnosti, vrednote in stališča«, sta tudi temi »Jaz: predstavitev sebe, videza, značaja, svojih interesov, konjičkov, izkušenj in načrtov« in »poklici« (str. 20), vendar iz operativnih ciljev ugotovimo, da gre le za opisovanje z namenom razvijanja jezikovnega znanja in da »poudarek ni na vsebinah« (str.

20), kakor razložijo snovalci, tako da namen ni sistematično usmerjanje v učenčevo samospoznavanje ter navezava teh spoznanj na svet dela, raziskovanje in načrtovanje kariere.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Snovalci učnega načrta priporočajo komunikacijski pristop, postopnost usvajanja tujega jezika, opogumljanje učencev, njihovo tvorno sodelovanje, nazornost poučevanja, vključevanje gibanja, mimike, risbe, ponazarjanja, lutk, tudi informacijske tehnologije, vendar zaman iščemo kakršnokoli povezavo s svetom dela.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Integracija karierne orientacije v učni načrt tujega jezika ni preprosta, saj je v ospredju usvajanje jezikovnih zmožnosti, ki so primarnega pomena, vsebine so drugotnega pomena. Vendarle pa snovalci opozarjajo, da naj bodo teme funkcionalne in smiselne za učence, pomagale naj bi jim pri oblikovanju vrednot ter razvoju kritičnega mišljenja o širših vsebinah vsakdanjega življenja (tukaj bi bila možnost vključitve karierne orientacije v smislu spoznavanja sebe, če bi učni načrt učitelja usmerjal v sistematično spodbujanje razmisleka pri učencih, kaj širše vsebine pomenijo zanje in za njihovo življenje ter kaj jim to razkriva o lastnih zmožnostih, interesih in talentih) ter pri pridobivanju usposobljenosti za ustrezno ravnanje. Ker so navedene teme medpredmetne in včasih tudi nadpredmetne, se tudi v vsebinskem smislu ponujajo priložnosti za vključitev karierne orientacije, npr.: v okviru poklicne vzgoje, ki je navedena kot ena izmed možnih tem, bi razen spoznavanja poklicev, delovnih procesov, orodij in pripomočkov, lahko učitelj usmerjal učence tudi v raziskovanje poklicev, nato pa tudi v presojo zanimivosti določenega poklica zanje, pri čemer bi učenci izhajali iz poznavanja svojih interesov in nadarjenosti. Tudi ostale medpredmetne teme, ki so predlagane v učnem načrtu, npr. vzgoja za medije (tisk, radio, televizija), kemijska, prometna in druga varnost itd., bi bilo mogoče povezati z raziskovanjem ustreznih poklicev (npr. novinar, reporter, napovedovalec; kemijski tehnik, policist) in nato usmeriti učence v razmislek o sebi, kakšen poklic bi bil posamezniku všeč ter zakaj. Karierno orientacijo bi bilo mogoče vključiti tudi preko besedil, ki bi jih učenci prebirali, poslušali in tvorili in s pomočjo katerih bi ob razvijanju svojih jezikovnih zmožnosti lahko tudi poglobljali razumevanje sveta dela in svoj odnos do njega (npr. delo novinarja, zahtevana izobrazba, izobraževalne ustanove, delovni dan novinarja, osebnostne lastnosti, veščine, močna področja, pa tudi

priprava cv-ja v angleščini – npr. Europass, priprava biografije, pisma, v kateri se predstavimo bodočemu delodajalcu, priprava mape dosežkov, ipd.).

H. UČNI NAČRT ZA NEMŠČINO (DRUGO IN TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE)

Karierna orientacija ni vključena v učni načrt za nemščino. Snovalci sicer v operativnih ciljih večkrat usmerijo v uporabo »listovnika«, s katerim naj bi učenci »spremljali svoje učenje jezika« (npr. str. 22), vendar ni nikjer usmeritve v samospoznavanje, ugotavljanje zmožnosti, interesov, talentov ter na tej osnovi v njihovo razvijanje.

Predlogi za možno integracijo karierne orientacije: so enaki predlogom, zapisanim pri angleščini.

I. UČNI NAČRT ZA ITALIJANŠČINO KOT DRUGI JEZIK (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

Karierna orientacija v učni načrt italijanščina kot drugi jezik ni vključena ne v splošnih ne v operativnih ciljih, nakazuje se le v eni vsebini, kjer bi jo bilo mogoče relativno hitro integrirati (glej v nadaljevanju). Didaktična priporočila so podobna kot v učnem načrtu za angleščino in tudi v primeru italijanščine niso povezana s svetom dela.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Karierno orientacijo bi bilo mogoče integrirati v obstoječi učni načrt v eno izmed vsebin Moje okolje, kjer so snovalci že navedli, da naj bi učenci spoznavali poklice, ki izumirajo (str. 17) – na tem mestu bi bilo mogoče dodati razmislek o znanjih, ki so potrebna za opravljanje izumirajočih poklicev in usmeriti učence v presojo, ali se njihove zmožnosti, nadarjenosti in talenti navezujejo na ta znanja. Nadalje bi jih učitelj lahko usmeril v razmislek o potrebi po teh poklicih, kako bi jih bilo mogoče oživiti, ali bi se bilo mogoče z njimi preživljati ipd. Navezava na svet dela bi bila mogoča tudi v okviru ostalih vsebin, kjer še ne obstaja osnov za to, npr. naravno okolje, oblike kulturnega ustvarjanja itd. Priporočila, ki veljajo za možnosti integracije karierne orientacije v učni načrt za angleščino, veljajo tudi za ta učni načrt. V okviru vsebin Jaz in moj vsakdan ter Moj svet bi bilo vsekakor mogoče narediti kaj več na

področju učenčevega samospoznavanja, če bi ob razvijanju jezikovnih zmožnosti učitelji usmerili učence tudi v sistematično spoznavanje lastnih zmožnosti, interesov in talentov na področju jezika in poklicev, ki so povezani z njim.

J. UČNI NAČRT ZA LIKOVNO VZGOJO (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

Razen navedbe v opredelitvi predmeta, ki nakazuje možnosti spodbude osebnostnega razvoja, ni v celotnem učnem načrtu nobene navezave na karierno orientacijo. Snovalci učnega načrta v opredelitvi predmeta tako zapišejo, da je likovna vzgoja splošno koristna, saj »nobeno predmetno oziroma poklicno področje ne more brez razvitih prostorskih predstav in sposobnosti vizualizacije« (str. 4). V splošnih ciljih nato navedejo, kako lahko predmet prispeva k razvoju učenčeve osebnosti, in sicer učenci ob likovnem izražanju »razvijajo socialne, emocionalne in estetske osebnostne kvalitete« (str. 5). Vendar v nadaljevanju učnega načrta nikjer ni usmeritev učiteljem, da naj bi učence sistematično ozaveščali o njihovih osebnostnih kvalitetah ter jih usmerjali v njihov razvoj na osnovi opažanj ter to umestili v kontekst sveta dela.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Možnosti za vključitev karierne orientacije obstajajo v operativnih ciljih, ki so v učnem načrtu zapisani tako, da usmerjajo učence v razvijanje občutkov, spretnosti ter v uporabo materialov in pripravo izdelkov, pri čemer gredo skozi podobne procese in dejavnosti, kot jih izvajajo tisti, ki so si likovno izražanje in oblikovanje izbrali za svoj poklic. Učitelji bi lahko učence razen izkustvenega učenja usmerili tudi v raziskovanje poklicev, kot so npr. slikar, arhitekt, grafični in modni oblikovalec, fotograf – ne le z obiskom galerij, studijev, ateljejev in razstav, kot je navedeno v učnem načrtu, ampak tudi preko razgovorov s konkretnimi ljudmi, ki opravljajo te poklice, z raziskovanjem spletnih strani, na katerih je navedeno, kakšna znanja so potrebna za pridobitev teh poklicnih kvalifikacij, kakšne so izobrazbene možnosti, zaposljivost ipd. – ter nato učencem ob sistematičnem omogočanju spoznavanja samih sebe, svojih interesov, zmožnosti in talentov omogočali tudi razmislek o tem, ali bi jih veselilo te poklice opravljati in ali so interesi in zmožnosti posameznega učenca kompatibilne s tistimi, ki jih zahteva določen poklic. Podobno velja za didaktična priporočila – medtem ko snovalci učnega načrta navajajo, da naj učitelji spodbujajo učence k izražanju emocij in k iskanju

novih izraznih načinov ter da naj bodo pri posameznih učencih pozorni na nagnjenost k posameznim področjem likovnega izražanja ter nato učenca podprejo v nadaljnjem razvoju, pa manjka usmeritev v učenčevo samospoznavanje in razvoj njegove osebnosti, kar bi zadostilo kriteriju umeščenosti karijerne orientacije v smislu spoznavanja sebe in razvijanja osebnosti. Učencu se namreč njegova osebnost, njegove zmožnosti, interesi in talenti lahko razkrijejo skozi likovno izražanje, oblikovanje, kiparjenje, fotografiranje ipd., vendar je vloga učitelja, da jih o tem sistematično ozavešča, učencem omogoča spremljati lasten napredek in ga vrednotiti ter jim pomaga pri načrtovanju razvijanja njihovih zmožnosti v in izven šole ter to umešča v širši kontekst sveta dela.

K. UČNI NAČRT ZA GLASBENO VZGOJO (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

Karierna orientacija v učnem načrtu za glasbeno vzgojo ni eksplicitno prisotna, možno pa bi jo bilo vanj umestiti.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Snovalci učnega načrta v opredelitvi predmeta usmerijo v možnosti razvoja učenčeve osebnosti s spodbujanjem doživljanja, izražanja in ustvarjanja glasbe. V tem smislu je mogoče razumeti opredelitev predmeta, ki pravi, da glasba »pomaga učencem razumeti sebe v odnosu do drugih ter spleta vezi med domom, šolo in svetom« (str. 4). Navedejo tudi, da lahko pouk glasbe prispeva k razvoju učenčeve osebnosti s spodbujanjem »samodiscipline, ustvarjalnosti, estetske občutljivosti, umetniškega izražanja ter sodelovanja v ožjem in širšem družbenem okolju« (str. 4). Kriteriju umeščenosti karijerne orientacije v smislu osebnostnega razvoja bi bilo zadoščeno, če bi bili učitelji v operativnih ciljih usmerjeni v ozaveščanje učencev o razvijanju gornjih zmožnosti, pa tudi o njihovi morebitni glasbeni nadarjenosti, potrebno bi bilo sistematično usmerjanje k samovrednotenju dosežene stopnje znanja, veščin in ustvarjalnosti v procesu učenja ter dokumentiranju učenčevega napredka v kontekstu karijerne usmeritve. Kakor so operativni cilji v učnem načrtu že zastavljeni, učitelji usmerjajo v omogočanje učencem pridobivati glasbene izkušnje skozi poslušanje, izvajanje in ustvarjanje (petje, igranje, ples, uporabljajoč sodobno tehnologijo), pa tudi v pridobivanje glasbenih pojmov. Namesto da učence le ozaveščajo in usposablajo za ločevanje med pojmi, kot so balet, opera, opereta, scenska glasba, muzikal, simfonija, koncert, godalni kvartet ipd.,

bi jim lahko omogočali tudi raziskovanje poklicev, povezanih s temi pojmi, pa tudi izobraževalnih ustanov, v katerih je mogoče pridobiti ustrezno izobrazbo za te poklice. Potrebno bi bilo tudi omogočiti, da učenci raziščejo, katera znanja in veščine pa tudi talenti so potrebni za uspešno opravljanje teh poklicev, z dobrim poznavanjem sebe in svojih zmožnosti pa bi nato lahko realno ocenili, ali so med navedenimi poklici takšni, ki bi jih veselili, zakaj in ali njihove zmožnosti, interesi in talenti kažejo, da bi bili lahko pri tem uspešni.

V didaktičnih priporočilih je že navedeno, da naj učitelj spremlja razvoj učenčevih glasbenih sposobnosti in spretnosti skozi opazovanje pri glasbenem izvajanju, ustvarjanju in poslušanju in da naj tudi učence usmerja v spremljanje lastnega napredka in samoregulacijo, kar je dobra podlaga samospoznavanju. Priporočajo tudi uporabo portfolia, vendar bi bilo potrebno zagotoviti, da so učitelji vešči usmerjanja učencev v vodenje portfolia, ki bi ga morali večkrat na leto tudi skupaj z učencem prelistati ter ga spodbuditi, da jim predstavi svoj napredek, vse skupaj pa postaviti v kontekst karijerne orientacije.

L. UČNI NAČRT ZA ŠPORTNO VZGOJO (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

Karierna orientacija ni vključena v učni načrt za športno vzgojo.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Snovalci učnega načrta v opredelitvi predmeta in splošnih ciljih sicer zapišejo, da je športna vzgoja »pomembno sredstvo za oblikovanje osebnosti« (str. 4) in »celostnega razvoja otroka in mladostnika«, vendar to ni nikjer postavljeno v kontekst sveta dela, ampak snovalci vidijo vlogo športne vzgoje le v smislu bogatenja učenčevega prostega časa in njegovega pridobivanja navad za zdrav način življenja, dobro počutje, vitalnost in življenjski optimizem. Učni načrt usmerja učitelja v načrtno spremljanje in vrednotenje učenčevega razvoja in dosežkov z namenom zagotavljanja ustrezne vadbe glede na posameznikove značilnosti, občasno se spremlja tudi učenec sam, zato da spozna svojo gibalno učinkovitost, vendar ne v primeru učitelja ne v primeru učenca spremljava posameznikovih telesnih značilnosti in gibalnih sposobnosti ni postavljena v kontekst karijerne orientacije.

Možnosti za integracijo karierne orientacije obstajajo v vseh elementih učnega načrta. Operativne cilje, ki se navezujejo na obvladovanje učenčevega telesa, zdrav razvoj, pravilno držo, telesno higieno in na zadovoljevanje njegove potrebe po gibanju in ki naj bi jih učenci usvojili z izvajanjem različnih oblik gibanja, športnih iger in dejavnosti, ob tem pa razvijali tudi pozitivne osebnostne karakteristike (npr. samozavest, vztrajnost, odločnost, borbenost, strpnost) in vedenjske vzorce (npr. tovarištvo, poštenost, odgovorno ravnanje, sprejemanje drugačnosti), bi bilo mogoče dopolniti z usmeritvijo učenca v sistematično beleženje doseganja ciljev in standardov znanja. Z rednimi razgovori ob beležkah, ki bi jih učenec lahko kronološko uredil v portfoliju, bi z učiteljem ugotavljala, kje so učenčeva močna področja, njegovi interesi in morebitni talenti. V učnem načrtu je navedeno, da naj bi se učenci glede na svoje telesne značilnosti in telesno kondicijo naučili izbrati sebi primerno športno dejavnost, kar bi bilo s sistematično spremljavo in dokumentacijo v portfoliju vsekakor lažje izvesti. Za vključitev karierne orientacije pa bi bilo potrebno navezati gornja spoznanja tudi na možnosti za morebitno načrtovanje kariere na športnem področju. V ta namen bi moral učni načrt učitelja usmerjati tudi v omogočanje raziskovanja poklicev na športnem področju, ugotavljanje, katera znanja, veščine, telesne značilnosti in zmogljivosti pa tudi osebnostne kvalitete so potrebne za opravljanje teh poklicev, kje in kako jih je mogoče pridobiti in ali so učenčeve gibalne zmožnosti, nadarjenosti, interes pa tudi njegov odnos ter osebnostne značilnosti takšne, da bi lahko razmišljal ter načrtoval svojo kariero v športu. Razen poznavanja različnih osnovnih pojmov, povezanih s športnimi dejavnostmi, vaj, položajev, gibanja, pravil in osnovnih izrazov, značilnih za posamezne športne igre, bi bilo v ta namen v vsebine učnega načrta potrebno vključiti tudi spoznavanje različnih poklicev iz sveta športa, potrebo po teh poklicih, usposabljanje zanje, potrebna znanja ipd., učence pa usmerjati v razmislek, ali bi jih želeli opravljati, ali imajo ustrezne zmožnosti in ali bi jih želeli nadalje razvijati ter kako bi pristopili k načrtovanju in uresničevanju kariernih možnosti na področju športa.

M. UČNI NAČRT ZA TEHNIKO IN TEHNOLOGIJO (DEL DRUGEGA – 6. RAZRED – IN DEL TRETJEGA – 7. IN 8. RAZRED – VZGOJNO- IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA)

Učni načrt za tehniko in tehnologijo kaže, da so se snovalci zavedali pomena vključevanja poklicne orientacije, dalo pa bi se ga še izpopolniti tako, da bi ustrezal kriterijem karierne

orientacije.

SPLOŠNI IN OPERATIVNI CILJI:

e v opredelitvi predmeta snovalci navedejo, da predmet tehnika in tehnologija omogoča celoviti razvoj učenčeve osebnosti ter razvija interese učencev za poklicno usmeritev, seznanja pa jih tudi z značilnostmi posameznih vrst del v njihovem okolju. V splošnih ciljnih nato usmerjajo v spoznavanje sposobnosti in nagnjenosti pri učencih ter v ustvarjalno delo v stroki in prostem času. V operativnih ciljnih se razkrije, da so učenci usmerjeni v izvedbo dejavnosti, kot so zasnova, obdelava, izdelava, ocena, preizkušanje uporabnosti izdelka, predstavitev izdelka in njegovo ovrednotenje, izračun cene izdelka, ki so primerljive s tistimi, ki jih pri svojem delu uporabljajo tudi profesionalci. Operativni cilji usmerjajo tudi v opisovanje nekaterih poklicev, npr. v prometu (str. 12), seznanitev s poklici, npr. s tistimi, ki so povezani z obdelavo kovin (str. 11), standardi znanja pa predvidijo tudi primerjavo učenčevih sposobnosti z zahtevami različnih strok oziroma poklicev (str. 13). Te cilje bi bilo mogoče dopolniti v smislu bolj sistematične umestitve karijerne orientacije.

VSEBINE:

V vsebine je že vključeno spoznavanje poklicev in celo potrebnih sposobnosti za njihovo opravljanje (npr. poklici v papirništvu, poklici v kovinarstvu in potrebne sposobnosti, str. 22, sposobnosti in poklici v lesarstvu, poklici v prometu, str. 23), potrebna bi bila sistematičnejša integracija karijerne orientacije v smislu ugotavljanja kompatibilnosti posameznikovih zmožnosti, interesov in talentov z zahtevami v procesu usposabljanja za navedene poklice in za njihovo opravljanje.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Priporočila za usvajanje znanj, spretnosti in veščin ter odnosa v okviru predmeta tehnika in tehnologija so izkustveno učenje, problemski pouk, projektne naloge, pridobivanje znanj in veščin skozi raziskovanje, preizkušanje, zbiranje podatkov in informacij oziroma z lastnim delom ob usmerjanju in odrajanju¹ učitelja, kar kaže na to, da so didaktična priporočila umeščena v kontekst karijerne orientacije, manjka le sistematičnejša povezava s svetom dela.

PREDLOGI ZA SISTEMATIČNEJŠO INTEGRACIJO KARIJERNE ORIENTACIJE:

Čeprav snovalci v opredelitvi predmeta in v splošnih ciljnih poudarjajo razvoj učenčeve

osebnosti, pa v operativnih ciljih ne najdemo eksplicitnih usmeritev na učenca in njegov razmislek o lastnih zmožnostih, interesih in nadarjenostih. Operativni cilji učence res usmerjajo v pripravo kriterijev za vrednotenje njihovih izdelkov pa tudi v presojo le-teh ter načrte za izboljšave, manjka pa usmeritev v samovrednotenje, ki je osnova za razvoj osebnosti. V tem smislu bi bilo potrebno vključiti cilje, kot npr.: učenec ugotavlja, kako se je izkazal npr. pri skiciranju ideje, pri predstavitvi idejne zasnove, pri izdelavi izdelka, preizkušanju ipd., kaj je opravil z lahkoto, kaj mu je delalo težave, zakaj ipd., kar bi omogočalo samospoznavanje. Procesnost, ki jo zahteva razvoj osebnosti, zmožnosti, talentov, bi bilo mogoče dodati s spremljavo in dokumentacijo skozi celotno šolsko leto, po možnosti v portfoliju, razgovori učenca z učiteljem ob portfoliju pa bi omogočali tako učitelju kot učencu sistematično spoznavati posameznikove zmožnosti, interese in nagnjenja ter le-te nato povezati s svetom dela. Razen spoznavanja in naštevanja poklicev (kot je to že navedeno v operativnih ciljih in vsebinah), bi bilo potrebno učencem omogočiti tudi raziskovanje ustreznih poklicev, na osnovi dobrega samopoznavanja pa jih usmerjati tudi v razmislek, ali bi jih veselilo opravljanje teh poklicev in ali so njihove zmožnosti in interesi kompatibilni z zahtevami za njihovo opravljanje. V nadaljevanju bi nato lahko učenci raziskovali tudi zaželenost in potrebe po teh poklicih, možnosti za njihovo opravljanje ter načrtovali svojo kariero skladno s tem.

N. UČNI NAČRT ZA DRŽAVLJANSKO IN DOMOVINSKO VZGOJO TER ETIKO (DEL TRETJEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 7. IN 8. RAZRED)

Karierna orientacija ni vključena v učni načrt za državljansko in domovinsko vzgojo ter etiko.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Predmet se od drugih obveznih predmetov v osnovni šoli razlikuje po svoji primarni usmeritvi v izgrajevanje učenčeve osebnosti, v splošnih ciljih usmerja v usposabljanje učencev za dejavno vključevanje v družbeno življenje ter v ta namen v razvijanje njihove politične pismenosti, kritičnega mišljenja pa tudi samoiniciativnosti in podjetnosti. Karierno orientacijo bi bilo v ta učni načrt zato mogoče vključiti predvsem v smislu samospoznavanja. Če damo za primer enega izmed operativnih ciljev, ki navaja, da se učenci »seznanijo s pojmom etika oziroma etična načela in vrednote. Spoznajo vlogo vrednot v ravnanju

posameznika in skupin« (str. 9). Ta cilj bi bilo mogoče v smislu karierne orientacije dopolniti tako, da bi razen navedenega učenci tudi analizirali svoje ravnanje v neki avtentični situaciji ter ugotovili, ali so ravnali v skladu z etičnimi načeli, zakaj da/ne, kaj jim je to o(ne)mogočilo, kako bi lahko svoje ravnanje spremenili, zakaj je to pomembno, kaj so spoznali o sebi ipd.

Podobno usmeritev na učenca bi bilo mogoče izvesti v okviru vseh vsebinskih sklopov, s tem da bi bilo potrebno spoznanja beležiti in dokumentirati, po možnosti v razvojni portfolio, pri čemer bi imel učenec vedno aktivnejšo vlogo, s pomočjo zapisov v portfoliju pa nato tudi voditi razgovore z učencem o razvoju njegovih lastnosti, veščin, kritičnega mišljenja pa tudi politične pismenosti in njegovega dejavnega vključevanja v družbeno življenje v okviru njegovih možnosti. Razen tega nekatere vsebine nudijo tudi možnosti za seznanitev s poklici, v katere so ljudje izvoljeni (npr. predsednik republike, poslanec v državnem zboru, minister, župan), in takšnimi, ki so objavljeni na razpisih in za katere se ljudje potegujejo z vlogo, cv-jem in izkušnjami (novinar, pravnik, sodnik), pa tudi s takšnimi, v katerih se zaposlimo sami z ustanovitvijo podjetja, društva, zavoda. Učenci bi lahko te poklice in poklicne možnosti raziskovali ter ugotavljali svoje interese in zmožnosti zanje.

O. UČNI NAČRT ZA GEOGRAFIJO (DEL DRUGEGA – 6. RAZRED – IN TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE – 7., 8. IN 9. RAZRED)

Karierna orientacija ni vključena v učni načrt za geografijo. Medtem ko snovalci učnega načrta v opredelitvi predmeta pa tudi v poglavju o medpredmetnih povezavah navajajo, da morajo učitelji pri pouku geografije upoštevati potrebe in interese učencev, pa ostane nejasno, kako učitelji le-te pri posameznikih ugotavljajo. Iz operativnih ciljev ni razvidno, da bi šlo za sistematičen pristop. Nikjer tudi ni zapisano, da naj bi učenci sami spoznavali svoje zmožnosti, interese in nadarjenosti. Čeprav v didaktičnih priporočilih v razdelku preverjanje in ocenjevanje znanja snovalci zapišejo, da naj učitelji učencem omogočajo spremljanje njihovega napredka in jih spodbujajo k sodelovalnemu vrednotenju ter samonadzoru, ni jasne usmeritve na učenca v smislu samospoznavanja.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

V operativne cilje bi bilo mogoče vključiti karierno orientacijo v smislu razvoja osebnosti na osnovi samospoznavanja pa tudi v smislu raziskovanja kariernih možnosti ter tudi morebitnega vodenja kariere pri tistih učencih, ki bi se odločili za morebitni poklic, povezan z geografijo. Če navedemo nekaj operativnih ciljev – učitelj naj bi pripravljaj pogoje, da bi učenci spoznavali planet Zemljo/ naravnogeografske značilnosti Slovenije, Evrope/ Afrike, Avstralije, ZDA itd. ter ob tem razvijali razumevanje geografskih procesov, se naučili geografskega proučevanja in raziskovanja ter razvili pripadnost domovini in pripravljenost za življenje v položaj drugih ljudi. Čeprav gre za kompleksno zastavljene cilje, v katerih se prepletajo znanja, spretnosti in odnos, pa bi jim bilo nujno potrebno dodati še usmeritev na učenca – kako dobro posameznik usvaja znanja, kako razvija spretnosti, kakšen je njegov odnos, kako smiselno se mu zdi predmet, kaj ga posebej veseli, kaj mu dobro uspeva, s čim ima težave. Kot je bilo že večkrat omenjeno pri drugih predmetih, bi bila potrebna sistematičnost, beleženje, shranjevanje, kronološka ureditev (po možnosti v portfoliju), na osnovi česar bi učenec skozi razgovore z učiteljem ozaveščal svoje zmožnosti, interese, talente, nakar bi učitelj lahko lažje načrtoval učni proces, v katerem bi lahko upošteval posameznikove »potrebe in interese«. Vsebine v učnem načrtu niso oblikovane tako, da bi bilo vanje možno vključiti karierno orientacijo, razen v enem primeru: Evropska unija – povezovanje evropskih držav in Slovenije, kjer je zapisan operativni cilj, ki bi ga bilo mogoče dopolniti v smislu raziskovanja kariernih možnosti, in sicer: »učenec se ozavešča o pomenu znanja, ki omogoča zaposlovanje v okviru EU« (str. 17). Bi pa bilo ta vidik karierne orientacije mogoče vključiti z dopolnitvijo predlaganih dejavnosti za učence (str. 33), ki jih usmerjajo v: izdelovanje plakata, časopisa, vabila ali turističnega prospekta (navezati na marketinške poklice, poklic grafičnega oblikovalca, spletnega/TV oglaševalca ipd.), obisk geodetskega podjetja (navezati na poklic geodeta), obisk zvezdarne in opazovanje neba s teleskopom ali daljnogledom (navezati na ustrezne poklice) ipd. Razen tega, da bi učenci omenjene poklice spoznali, bi jih bilo potrebno usmerjati tudi v raziskovanje potrebnih znanj, spretnosti in veščin za njihovo opravljanje, institucij, na katerih se je mogoče izobraziti zanje, potreb v slovenskem in evropskem prostoru po teh poklicih, razmislek o kompatibilnosti učenčevih zmožnosti, interesa in nadarjenosti z zahtevami teh poklicev ter raziskovanje svetovnega spleta v smislu načrtovanja kariere.

P. UČNI NAČRT ZA ZGODOVINO (DEL DRUGEGA – 6. RAZRED – IN TRETJE VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNO OBDOBJE – 7., 8. IN 9. RAZRED)

Karierna orientacija ni vključena v učni načrt za zgodovino. Tudi v tem učnem načrtu snovalci navajajo, da naj bi pouk zgodovine omogočal učencem spoznavati in razvijati razumevanje »sebe kot posameznika in člana lokalne skupnosti in družbe« (str. 4). Vendar so nato operativni cilji usmerjeni v razvijanje zmožnosti izgrajevanja, širjenja in poglobljanja znanja o zgodovini, razvijanja zgodovinskega mišljenja ter odnosa do domače in tuje zgodovine, ni pa navedenih nobenih ciljev, ki bi usmerjali učitelja, da bi omogočal učencem samospoznavanje ter to umestil v kontekst sveta dela. V didaktičnih priporočilih je sicer v razdelku preverjanje in ocenjevanje omenjena možnost preverjanja znanja z avtentičnimi nalogami ali portfolijem, vendar bi bilo za sistematično (samo)spremljavo potrebno učitelje usmerjati v to v okviru navedenih tem in operativnih ciljev znotraj njih. Prav tako bi bila potrebna bolj eksplicitna usmeritev v avtentične dejavnosti tudi v procesu pridobivanja znanja – le-te namreč predvidevajo, da bodo učenci v vlogi nekega strokovnjaka v smislu opravljanja dejavnosti, ki jih ta resnično opravlja, da se bodo torej soočali tudi z resničnimi problemi, da bodo potrebovali ustvarjalnost, kritičnost in kompleksno mišljenje pa tudi timsko delo, da bodo svoje delo in izdelek predstavili in kritično ovrednotili ter ugotavljali, kaj jim je dobro uspelo, kaj še ne ter poiskali vzroke za to.

PREDLOGI ZA MOŽNO INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

V operativne cilje v okviru vseh tem bi bilo mogoče vključiti karierno orientacijo v smislu razvoja osebnosti na osnovi samospoznavanja. Nekaj vsebin je tudi takšnih, da dajejo možnost vključitve karierne orientacije v smislu raziskovanja poklicev ter tudi morebitnega vodenja kariere pri tistih učencih, ki bi se odločili za poklice, povezane z zgodovino. Pri tem bi bile priporočljive tudi povezave z drugimi predmeti, ki so v učnem načrtu sicer navedene, le da karierna orientacija ni vključena (npr. snovalci med drugim navajajo, da bi se lahko »povezovali s slovenščino z obravnavo zgodovinskih dejstev, pojavov in procesov s poljudoznanstvenimi in literarnimi odlomki z zgodovinskim ozadjem«, str. 42, dodali bi lahko, da bi pri slovenščini lahko pripravili curriculum vitae, v katerem bi poudarili učenčeve zmožnosti, veščine, talent za poklic, povezan z zgodovino ipd.). Te vsebine so: muzeji, knjižnice, arhivi, pomen arheologije, od zapisa na kamnu do prve pisave, str. 7; od preproste

hiše do prve stolpnice, vrste gradbenega materiala, str. 8. V okviru teme Način življenja (str. 8) bi bilo mogoče obravnavati tudi poklice nekoč in danes, kako so jih opravljali včasih in kako danes, kakšna znanja, spretnosti, veščine in osebnostne lastnosti so bile potrebne za te poklice včasih v primerjavi z danes ipd.. Nadalje so vsebine, v katere bi bilo možno vključiti karierno orientacijo, tudi domača obrt, prehrana nekoč in danes, str. 9 (možna navezava na poklic kuharja/gostilničarja/ kuharskega mojstra nekoč in danes, catering, nutricionist ipd.), arhitekturna znanja, potek gradenj, dosežki, umetnost v okviru več tem, gradbeništvo, trgovina, denarništvo, kmetijstvo in obrt, rimsko pravo (str. 13), raziskovalci in njihova odkritja (str. 15), promet, komunikacije, zdravstvo (str. 21), pojav prvih časopisov (str. 22).

Q. UČNI NAČRT ZA NARAVOSLOVJE (DEL DRUGEGA – 6 . RAZRED – IN TRETJEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 7. RAZRED)

Karierne orientacije v učnem načrtu za naravoslovje ne zasledimo. Glede na to, da se predmet nadaljuje v ločenih predmetih biologija, kemija in fizika, na kar se navezujejo cilji, vsebine in didaktična priporočila, veljajo podobna priporočila za možno integracijo karierne orientacije, kot smo jih zapisali v okviru teh predmetov, predvsem za vidik učenčevega samospoznavanja lastnih zmožnosti, interesov in nadarjenosti.

R. UČNI NAČRT ZA BIOLOGIJO (DEL TRETJEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 8. IN 9. RAZRED)

V učnem načrtu za biologijo ne moremo govoriti o vključenosti karierne orientacije, čeprav se snovalci na dveh mestih dotaknejo poklicev, povezanih z biologijo. Tako v opredelitvi predmeta navedejo, da predstavlja biologija »temelj napredka in aplikacij na mnogih pomembnih področjih človekovega udejstvovanja (medicina, farmacija, veterina, agroživilstvo, genski inženiring in biotehnologija, bioinformatika, nanotehnologija)« (str. 5), v okviru didaktičnih priporočil pa zapišejo, da predstavitev bioloških tem »učencem omogoča dodaten vpogled v delovna področja biologije in poklice, ki temeljijo na biologiji (poklicno usmerjanje)« (str. 36). Takšnega usmerjanja nato ne v operativnih ciljih ne v vsebinah ne uresničijo, obstajajo pa možnosti za to.

PREDLOGI ZA INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Operativni cilji so oblikovani zelo zaprto, verjetno zaradi prepričanja, ki ga snovalci izrazijo v didaktičnih priporočilih, ko zapišejo, da je biologija zbir »bioloških znanstvenih spoznanj«, ki naj jih učitelj poučuje tako, da so »obravnavane vsebine znanstveno pravilne« in da za naravne pojave »vedno poda razumno znanstveno razlago« (str. 27). V tako zastavljenih operativnih ciljih je nekoliko manj manevrskega prostora za usmerjanje učencev v samospoznavanje, saj bi bil za to potreben bolj raziskovalen pristop k učenju. Vendarle pa snovalci v didaktičnih priporočilih tudi zapišejo, da naj učenci poglobljajo razumevanje bioloških konceptov »s čim več eksperimentalnega in terenskega dela ter drugih, za uresničevanje ciljev smiselnih aktivnosti (delo z viri informacij, projektno delo, raziskovalne naloge, samostojno in skupinsko delo« (str. 28). V teh okvirih bi bile možnosti za usmerjanje v samospoznavanje in razvoj osebnosti, ki bi omogočale tako posameznemu učencu kot učitelju spoznati njegove zmožnosti, interese in nadarjenosti, kar bi nato učitelj lahko povezal s poklici ter usmeril učenca v razmislek in odločitve o možni karieri na tem področju. Seveda je potrebno ponovno poudariti, da bi moral biti proces samospoznavanja kontinuiran, sistematičen, dokumentiran, predstavljen in prediskutiran ter kot tak integriran v pouk. V okviru vseh vsebin bi bila mogoča navezava na poklice, ki so povezani z biologijo, ter usmeritev učencev v raziskovanje le-teh pa tudi v načrtovanje in vodenje morebitne kariere na tem področju, tudi v povezavi z drugimi predmeti.

S. UČNI NAČRT ZA KEMIJO (DEL TRETJEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 8. IN 9. RAZRED)

V učnem načrtu kemija so prisotni zametki vključitve sveta dela, ki jih lahko razberemo iz nekaterih ciljev in vsebin. Tako v okviru teme oz. vsebinskega sklopa Kemija in svet snovi snovalci učnega načrta navedejo operativni cilj »učenci poznajo pomen kemije v življenju in nekatere kemijske poklice« ter vsebino »pomen kemije in kemijskih poklicev« (str. 7), v okviru sklopa Elementi v periodnem sistemu pa, da naj bi učenci »spoznali pomen kemijske industrije pri pridobivanju oziroma predelavi najrazličnejših snovi (spojin) in vlogo kemije v sodobni tehnologiji« (str. 10). Drugje v učnem načrtu ni opaziti eksplicitne navezave na svet dela.

PREDLOGI ZA INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Glede na to, da didaktična priporočila usmerjajo v eksperimentalni in problemsko naravnani pouk oz. izkustveno učenje, ki postavlja učence v situacije, v katerih razvijajo in izkazujejo znanja, spretnosti in odnos, ki se zahtevajo od tistih, ki se s kemijo profesionalno ukvarjajo (npr. natančnost in zanesljivost pri opazovanju, opisovanju, zapisovanju, obdelavi in predstavitvi opažanj, oblikovanje hipotez, opredelitev odvisnih in neodvisnih spremenljivk, ocena in obvladovanje tveganja, zagotovitev varnosti pri delu, izvedba poskusa, kritično vrednotenje rezultatov itd.), bi bilo mogoče karierno orientacijo vključiti s sistematičnim ozaveščanjem učencev o njihovih eksperimentalnih spretnostih, zmožnostih za raziskovalni pristop in morebitnih interesih in talentih za kemijski način proučevanja narave pa tudi razvijanjem le-teh in samovrednotenjem. Za poglobljanje samospoznavanja bi bilo potrebno spoznanja o napredku tudi dokumentirati, po možnosti v portfolio, učence usmerjati v zapise samovrednotenja in refleksij ter v predstavitve portfolija učitelju, ob katerem bi lahko s pomočjo razgovora ugotavljala, kje so učenčeva močna področja, kaj mu še ne gre, ali kaže interes za kemijske poklice, kaj ga posebej zanima in zakaj ipd. Ob tem bi bilo potrebno učencem dajati tudi priložnosti za spoznavanje in raziskovanje teh poklicev pa tudi potrebnih znanj in veščin, ki jih zahteva njihovo opravljanje, ter nato tudi za presojo kompatibilnosti učenčevih zmožnosti in interesov v odnosu do teh spoznanj. Tako bi učitelj učencem omogočil, da bi spoznali karierne možnosti na področju kemije in naravoslovja ter da bi se nato lahko informirano odločali, če jih poklici na tem področju veselijo. Vključevanje IKT, ki je v učnem načrtu kemije predvideno predvsem za razvijanje kemijske vizualne pismenosti, bi bilo potrebno izkoristiti tudi za raziskovanje nacionalnih in mednarodnih spletnih strani, na katerih so objavljene priložnosti za študij in delo na področju kemije, kar bi pomagalo učencem načrtovati in voditi njihovo morebitno kariero na področju kemije in naravoslovja. Tudi v tem učnem načrtu se v poglavju medpredmetne povezave izkaže, da snovalci učnega načrta pojmujejo »poklicno orientacijo« v smislu kroskurikularne teme (navajajo jo kot eno izmed možnih tem) in ne v smislu integracije v predmet.

T. UČNI NAČRT ZA FIZIKO (DEL TRETJEGA VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNEGA OBDOBJA – 8. IN 9. RAZRED)

V učnem načrtu za fiziko karierna orientacija ni prisotna. »Poklicna orientacija« je v njem omenjena le na enem mestu, in sicer v priporočilih za medpredmetno povezovanje, kjer je

navedena kot ena izmed možnih tem, kar kaže, da je snovalci ne razumejo v smislu integracije v predmet.

PREDLOGI ZA INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

Možnosti za vključitev karierne orientacije v smislu samospoznavanja in ozaveščanja o posameznikovih zmožnostih, talentih in interesih so podobno kot pri kemiji, preko eksperimentalnega in terenskega dela učencev, raziskovalnega pristopa in izkustvenega učenja, pri čemer bi bilo potrebno sistematično ozaveščanje, zapisovanje, dokumentiranje, kronološka razporeditev (vse to po možnosti v portfoliju) in razgovori. Nekatere vsebine bi bilo mogoče navezati na poklice in njihovo raziskovanje, npr. osončje, zvezde, vesolje, električni tok, magnetna sila, toplota in notranja energija, v medpredmetne povezave pa vključiti tudi raziskovanje, načrtovanje in usmerjanje učencev v morebitno kariero, povezano s fiziko.

U. UČNI NAČRT ZA MATEMATIKO (VSA TRI VZGOJNO-IZOBRAŽEVALNA OBDOBJA)

Karierna orientacija ni vključena v učni načrt za matematiko. V splošnih ciljih snovalci učnega načrta navajajo, da »matematika kot temeljni predmet v osnovni šoli razvija matematično kompetenco«, ki jo opredelijo kot sposobnost »uporabe matematičnega načina razmišljanja za reševanje različnih matematičnih problemov in problemov iz vsakdanjega življenja« (str. 5). Tega se nato dosledno držijo, operativni cilji velikokrat usmerjajo v ponazoritve na življenjskih primerih, v svet dela pa ne posežejo.

PREDLOGI ZA INTEGRACIJO KARIERNE ORIENTACIJE:

V obstoječem učnem načrtu se nakazujejo možnosti za vključitev karierne orientacije v smislu ozaveščanja učencev o njihovih matematičnih sposobnostih, interesih in talentih, ni pa nastavkov za vključevanje raziskovanja poklicev ter načrtovanje in vodenje kariere. Snovalci v okviru standardov znanja (žal le za tretje vzgojno-izobraževalno obdobje) na str. 69 zapišejo, da učenec »kritično reflektira lastno znanje (učenje učenja)«, nato pa ta vidik možnega samospoznavanja zapišejo tudi med priporočene dejavnosti na str. 75 v sklopu učenje učenja, in sicer: učenci »načrtujejo svoje učenje, se spremljajo in usmerjajo v procesu učenja ter evalvirajo lastni proces učenja, se samonadzorujejo pri delu, reflektirajo lastno

znanje, razvijajo odgovornost za lastno znanje, delovne navade, metakognitivno znanje«. Da bi lahko govorili o začetnem vidiku karijerne orientacije, bi bilo potrebno bolj sistematično ozaveščanje učencev, ki bi ga morali snovalci umestiti v vsako obdobje učenja in v vsak vsebinski sklop v obliki operativnih ciljev in vsebin. Primer zapisa v enega izmed obstoječih sklopov bi lahko bil:

Sklop: Matematični problemi in problemi z življenjskimi situacijami.

Obstoječi operativni cilji:

Učenci postavljajo raziskovalna oziroma problemska vprašanja, opazujejo vzorec, prepoznajo pravilo, oblikujejo vzorce, razčlenijo problemsko situacijo itd.

Dodani cilji samospoznavanja:

Učenec ovrednoti, kako dobro je oblikoval raziskovalno vprašanje: jasnost, nazornost ipd., ali je imel težave pri oblikovanju raziskovalnega vprašanja, kakšne, zakaj; učenec ovrednoti svoje opazovanje: ali je upošteval vse zakonitosti dobrega opazovanja, kaj vse je opazil ipd. Učenec zapiše: kaj je opravil dobro, kaj se mu je zdelo težko, kaj je opravil z lahkoto. Naredi zaključek: Kaj je spoznal o svojih matematičnih sposobnostih ipd.

Dodana vsebina:

Samospoznavanje kot osnova karijerne orientacije.

Takšni razmisleki in zapisi bi morali biti sistematično umeščeni v učni proces, v drugem in tretjem obdobju pa bi jih učitelj moral postaviti že tudi v kontekst sveta dela in spoznavanja kariernih možnosti z usmerjanjem učencev v razmislek, ali so posameznikove zmožnosti, ki jih je izkazal in razvijal v nekem obdobju učenja, kompatibilne s tistimi, ki jih zahtevajo poklici, v katerih so matematične sposobnosti osrednjega pomena.

UPORABLJENI VIRI

Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain. David McKay Co Inc.

Council of the European Union (2004). Strengthening Policies, Systems and Practices on Guidance Throughout Life. 9286/04 EDUC 109 SOC 234.

Council of the European Union (2008). Better Integrating Lifelong Guidance into Lifelong Learning Strategies. 2905th Education, Youth and Culture Council meeting, Brussels, 21 November 2008.

Gardner, H. (1993). Frames of Mind. The Theory of Multiple Intelligences. Basic Books.

Rutar Ilc, Z. (2004). Pristopi k poučevanju, preverjanju in ocenjevanju. Ljubljana: ZRSŠ.

Watts, T. (2011). Global Perspectives in Effective Career Development Practices. Curriculum Leadership. An Electronic Journal for Leaders in Education. Pridobljeno: 10. januarja 2012 iz http://www.curriculum.edu.au/leader/global_perspectives_in_effective_career_development,33172.html?issueID=12379.

Vuorinen, R. & Watts, A. G. (Eds). (2010). Short Report on the Work of the European Lifelong Guidance Policy Network 2008-10. Finnish Institute for Educational Research & National Institute for Careers Education and Counselling, UK.

ANALIZA UČNIH NAČRTOV OBVEZNIH PREDMETOV OSNOVNE ŠOLE Z VIDIKA VSEŽIVLJENJSKE KARIERNE ORIENTACIJE S PRIPOROČILI

Operacijo delno financira Evropska unija, in sicer iz Evropskega socialnega sklada. Operacija se izvaja v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, 5. razvojne prioritete »Institucionalna in administrativna usposobljenost« in 5.2. prednostne usmeritve »Reforma institucij na trgu dela«.

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski sklad za regionalni razvoj
Kohezijski sklad
Evropski socialni sklad

vseživljenjska
karierna orientacija
nacionalna
koordinacijska točka

Zavod Republike Slovenije
za zaposlovanje